

JAAMACADDA GÖTEBORG
KULLIYADDA AFAFKA IYO SUUGAANTA
P.O.B. 200 • 405 30 GÖTEBORG • ISWIIDHAN

University of Gothenburg offers
[net-based distance courses](#) in **Somali grammar & linguistics**
for mother tongue speakers of Somali.
Courses are free of charge for Norwegian and EU citizens.

Att översätta till somaliska

Morgan Nilsson

Uppdaterad
7 december 2022

Gäller för höstterminen 2022

*Detta är ett pågående arbete.
Därför kan vissa uppgifter vara ofullständiga.
Läs alltså kritiskt! Kontakta mig gärna med ev. synpunkter.
morgan.nilsson@gu.se*

Kurslitteratur

Rune Ingo. 2007. Konsten att översätta. Lund: Studentlitteratur.

Kompletterande referenslitteratur

Hanne Skaaden. 2017. Den tvåpartiska tolken. Nacka: Sköna konst. (s. 65–91, 163, 173–238)

Tema 1

Läs Ingo (2007), sid. 7 – halva 20.

Översättningens utmaningar

”Så exakt som möjligt, så fritt som nöden kräver.” (Ingo 1991: 8)

Grammatik: följ målspråkets regler

Varietet: välj rätt språkform för syftet

Semantik: återge informationen så exakt som möjligt

Pragmatik: anpassa till situationen där texten ska läsas

Arbetsuppgift 1

1. Vad är viktigt för att en översättning ska bli bra?
2. Granska följande översättning så objektivt och sakligt som möjligt.
 - a) Markera alla **skillnader** mellan originalet och översättningen.
 - b) **Vad handlar skillnaden om?** (t.ex. ordval, böjningsform, ordföljd, stilnivå, betydelsen, fraseologi...)
 - c) Ange för varje skillnad om det är frågan om ett **tillägg**, en **strykning** eller ett **utbyte**.
 - d) Ange för varje skillnad också om den gör översättningen **bra** eller **dålig**, eller om den **inte påverkar** översättningen.
3. Kan man se att översättaren tillämpat någon allmän strategi?

Annarita Puglielli

Första gången jag blev tillfrågad om att resa till Somalia var 1976. Vi skulle åka dit för att undervisa i italienska och insåg omedelbart att det skulle vara väldigt spännande att engagera sig i det här landet. Det fanns en stark vilja att växa. Universitetet hade just öppnat och unga somalier frågade efter utbildning på en rad olika områden. Italienskan skulle bli deras undervisningsspråk.

Samtidigt upptäckte vi att det saknades möjligheter att undervisa i somaliska. Man lärde inte ut grammatik i skolan. Det fanns en lärobok på somaliska, men den innehöll bara korta berättelser och övningar i att fylla i och göra meningar fullständiga. Det fattades en grammatikbok att slå upp saker i. Detta blev något som vi prioriterade i samarbete med den tidens somaliska regering. Vi ville åstadkomma två saker: vi ville beskriva somaliskan samtidigt som vi undervisade somalier.

På 1990-talet hävdade jag att vi omöjligt kunde avbryta vårt arbete bara för att det pågick inbördeskrig. Vi hade somalier utomlands som samarbetade med oss. Vi fortsatte med projektet som planerat. Det här lexikonet tog förstås längre tid än vi hade tänkt oss. Jag fick kämpa för att få

Annarita Puglielli

Markii ugu horreeysay ee la igu casumey inaan Soomaaliya tago waxay ahayd sannadkii 1976. Waxaan halkaa u tagi lahayn sidii aan talyaani uga soo dhigi laheyn hase yeeshee markiiba waxaa ii caddaatay inuu dalkaasi xiise ii yeelan doono. Wuxuu rabitaan wayn ii hayay sidii aan ku kobci lahaa. Waxaa waagaa la furey jaamicad iyada oo dhallinyarada soomaalidu xiise u qabeen culuunta kala duwan. Luuqadda talyaanigu waxay noqon lahayd afka jaamicadda lagu dhigto.

Isla markaa waxaannu ogaaney in aanu jirin suurtagalka ah in af-soomaali wax lagu dhigo. Iskuulka laguma dhigan jirin naxwaha. Waxaa jirey buugag soomaali ku qoran oo ey ku yaaleen oo keliya sheekooyin leh laylisyo la buuxineyo iyo weero la dhammeeytireyo. Waxaan meeshaa oolin buug naxwaha laga daalacan karay. Middaasi ayaa ahayd howsha aannu ka wada hadalney in muhiimad ay leedahay dawladdii waagaa. Laba waxyaabood ayaanu hiigsaneyney: in aannu af-soomaaliga qeexno isla markaa annaga oo ardeyda soomaalida wax u dhigna.

Sannadihii 1990 ayaan oran jiray ineynaan shaqada joojin karin maadaama uu un socdo dagaal sokeeye. Waxaa jirtey soomaali dibadda ku nooleyd oo nala shaqeyn jirtey. Qorshihii waxaan u wadney sidiisii. Qaamuskan wuxuu xaqiiqdii qaatay

universitetet i Rom att acceptera ett somaliskt center. Det är nu förmodligen det enda i hela världen.

muddo ka badan intii aannu ugu talo-galney. Halgan ballaaran ayaan uga galay jaamicadda Room sidii xarunta dhexe ee soomaaliya loo abuurii lahaa. Maantana waa xarunta keliya ee caalamka.

Ur *Egna röster, egna bilder*. Malmö: Hidde iyo Dhaqan, 2014.

Ur *Codadkeenna, sawirradeenna*. Malmö: Hidde iyo Dhaqan, 2014. Översatt av Kenadid Maxamad.

Hela boken på somaliska finns här:

<https://arcadia.sba.uniroma3.it/handle/2307/5684>

Hela boken på både svenska och somaliska finns här:

<https://www.hidde-iyo-dhaqan.se/b%C3%B6cker>

Tema 2

Läs Ingo (2007), sid. 20 – halva 29.

Viktiga grundbegrepp

Källspråk, Målspråk

Källtext: Den text som översättaren utgår ifrån. Det kan vara ett original eller en existerande översättning.

Måltext: Den text som översättaren producerar.

Vad påverkar arbetet med en översättning? (s. 15–20)

- De båda **språken**, deras likheter och skillnader.
- **Typen av text**, skönlitteratur, poesi, fakta, nyheter, administrativa dokument etc.
- **Kulturell kontext**, framför allt var i världen texten ska läsas, men också om det finns någon särskild målgrupp, t.ex. barn.
- **Syftet** med översättningen, t.ex. modernisera en äldre text, popularisera en vetenskaplig text, sammanfatta, förklara, språkvetenskaplig glossning etc.
- Hur ska översättningen **förmedlas**, i en bok eller tidning, på en affisch eller i en broschyr, som textremsor på teve, som talbok, läsas upp i radio, på teve etc.
- Översättarens och kulturområdets **hållning till översättning**.
- Översättarens **skicklighet**, noggrannhet och konstnärliga ambitioner.
- **Uppdragsgivarens önskemål**, t.ex. att en mening alltid återges med en mening, eller att texten inte får bli längre än ett max antal tecken, eller att vissa stavningsregler måste tillämpas etc.
- **Källtextens kvalitet**, den kan t.ex. vara oklar och svår att förstå, den kan vara skriven i en form som inte motsvarar vedertaget neutralt standardspråk etc.
- **Utrymmet**, t.ex. ett visst antal tecken i en tidning, eller begränsad längd på raderna vid textning för teve.
- Översättarens **ekonomiska ersättning**, en låg ersättning innebär begränsad tid och mindre möjligheter att ägna sig åt de små detaljerna

Översättningens fyra aspekter (s. 20-29)

Allt språk, ord, meningar och texter, har två sidor: en **form** och en **betydelse**.

När man använder språket innebär det ett samspel mellan språket som **system** och den omgivande verkligheten eller **situationen**.

Språket som **system** består dels av formella **språkstrukturer** som uttal, stavning och grammatik, dels av ordförrådet (lexikonet) och dess **semantik**.

Även **situationen** spelar roll både för språkets form, t.ex. vilken stilnivå eller geografisk **varietet** som används i texten, och för betydelsen av ett yttrande, dvs. språkets **pragmatik**.

När man producerar en översättning gäller det alltså att tänka på samtliga dess fyra aspekter på samma gång: **språkstruktur, semantik, stilistik, pragmatik**.

- Är översättningen anpassad till målspråkets strukturella regler?
- Är betydelsen densamma som i originalet?
- Är stilen densamma som i originalet?
- Fungerar översättningen pragmatiskt, dvs. "i verkliga livet", på samma sätt som originalet?

Pragmatiken innebär många gånger stora utmaningar. Det kan vara så att översättningen ska läsas på en helt annan plats i världen än där källtexten skrevs. Då kan det vara bra att överväga **kvalitet, kvantitet och relevans**.

Man bör göra tillräckliga förklarande tillägg för att översättningen ska bli begriplig, dvs. tänka på kvaliteten.

Man bör dock undvika att göra onaturligt långa tillägg, tänka på kvantiteten.

Man kan därför vid behov tvingas utelämna sådant som är svårt att förklara och som inte är direkt relevant i sammanhanget, dvs. tänka på relevansen.

Viktigt för en god översättning (Ingo)

Översättaren: Mycket goda kunskaper och/eller färdigheter i båda språken.

Noggrannheten: Så exakt som det går, men så fritt som det är nödvändigt.

Naturligheten: Översättningen ska upplevas som naturlig på målspråket. Helst ska man inte ens tro att det är en översättning.

Arbetsuppgift 2

Granska följande översättning så objektivt som möjligt.

- Hitta **skillnader** mellan källtexten och måltexten.
- Faller skillnaden inom **språkstruktur, semantik, stil** eller **pragmatik**?
- Är det ett **tillägg**, en **strykning** eller ett **utbyte**.
- Är skillnad **bra** eller **dålig**, eller **påverkar den inte** översättningen?

Olika skäl för uppehållstillstånd	Sababaha kala duwan ee ogolaanshaha joogitaanka
<p>En person som vill bosätta sig i Sverige och som är medborgare i ett land utanför EU måste ansöka om uppehållstillstånd. Det finns flera olika skäl för att få uppehållstillstånd i Sverige, till exempel för att arbeta eller studera här, flytta till en familjemedlem eller för att söka skydd undan krig och förföljelse.</p>	<p>Qofkii doonaya in uu dego Iswiidhan ahna qof dhalasho ka haysta wadan kale oo aan ahayn wadamada midowga yurub, waxaa waajib ku ah in uu dalbado ogolaashaha dal ku jooga. Waxaa jira sababo kala duwan si loo helo oggolaanshaha dal ku joogida, tusaale ahaan, si aad wax uga baratid ama uga shaqaysid halkaan, in aad u guurtid qof qoyka ka mid ah ama si looga badbaado dagaal iyo cadaadis.</p>
<p>Att få uppehållstillstånd i Sverige betyder att man har rätt att leva och bo här. Uppehållstillståndet kan antingen vara permanent eller tidsbegränsat. Ett permanent uppehållstillstånd gäller så länge personen bor kvar i Sverige och kan bara återkallas i särskilda fall, till exempel om personen har begått ett allvarligt brott eller har bosatt sig i ett annat land. Ett tidsbegränsat uppehållstillstånd gäller under en bestämd tid, men kan ofta förlängas om kraven för att få bo kvar i Sverige är uppfyllda.</p>	<p>Helitaanka deganaashiyaha Iswiidhan macnaheedu waxaa weeye in dadku ay xaq u yeelanayaan in ay degaan oo ay ku noolaadaan halkaan. Degaanshuhu wuxuu noqon karaa midkood abidiyan ah ama ku meelgaar ah. Deganaanshaha joogtada ahi waxa uu ku saabsanyahay ilaa inta qofku ubaahanyahay in uu baaqi ku ahaado kuna noolyahay Iswiidhan, waxaana looga ceshan karaa arimo gaar ah oo u galo shaqsi, tusaale ahaan in qofku ku kaco dambi weyn amaba uu dego wadan kale. Deganaashaha ku meelgaar ka hi waxa uu ku simanyahay waqti cayiman, laakiin waa lagu darikaraa waqti hadii la buuxinkaro shuruuda ah in qofku uu baaqi ku ahaan karo deganaankarana Swiidhan.</p>
<p>Uppehållstillstånd som familjemedlem till någon i Sverige</p>	<p>Oggolaanshaha joogitaanka adiga oo xubin ka ah qoys degan Iswiidhan</p>
<p>En person som är medborgare i ett land utanför EU och som vill flytta till en familjemedlem i Sverige behöver ett uppehållstillstånd. Som familjemedlem räknas make eller maka, registrerad partner eller sambo samt barn under 18 år. Vuxna syskon eller föräldrar till vuxna barn kan normalt inte få uppehållstillstånd som anhörig.</p>	<p>Qof ku leh dhalasho wadan aan ka mid ahayn wadamada midowga yurub, rabana in uu u soo guuro qoyskiisa oo degan Iswiidhan waxa uu u baahanayahay deganaansho. Qoys ka tirsanaanta waxaa loola jeedaa nin ama naag isqaba oo isku diiwaangashan sidii labo qof oo wadanool ama carruur da'doodu ka yartahay 18 sano. Walaalaha qaangaarka ah ama waalidiinta carruurta qaangaarka ah, caadi</p>

	<p>ahaan ma heli karaan oggolaanshaha deggenaanshaha ahaan.</p>
<p>Personen i Sverige ska antingen vara svensk medborgare, ha permanent uppehållstillstånd eller tidsbegränsat uppehållstillstånd med flyktingstatus. Det finns också ett så kallat försörjningskrav som innebär att den som bor i Sverige måste kunna försörja sig själv och de familjemedlemmar som ansöker om uppehållstillstånd.</p>	<p>Qofka jooga Iswiidhan waa in uu noqdaa midkood qof dhalasho Iswiidhish ah leh ama haysta deganaashiyo ku meelgaar ah oo qaxootinimo. Waxaa kaloo jira shuruuda masruufka taas oo macnaheedu yahay in kuwa ku nool Iswiidhan ay tahay inay awoodaan inay naftooda iyo xubnaha qoyska ee codsanaya sharciga degganaanshaha ay masruufikaraan.</p>
<p>Uppehållstillstånd som arbetstagare och egen företagare</p>	
<p>Den som vill flytta till Sverige för att arbeta måste ha fått ett arbetserbjudande från en arbetsgivare i Sverige. Anställningen ska även ge en lön som det är möjligt för personen att försörja sig på. Den som vill flytta till Sverige för att starta eller driva eget företag och planerar att arbeta längre tid än tre månader måste också ha ett uppehållstillstånd. Personen måste då kunna visa att han eller hon kan försörja sig och sin eventuella familj under de två första åren.</p>	<p>Qofka raba in uu u soo guuro Iswiidhan si uu uga shaqeeyo waxaa waajib ku ah in uu shaqo kahelo qof shaqo bixiye ah oo Iswiidhan degan. Shaqadu waa in ay xataa leedahay mushahaar si qofku uu isugu masruufo. Qofka raba in in uu Iswiidhan u soo guuro, si uu u bilaabo ama u maamulo shirkadiisa uuna qorshaynayo in uu shaqeeyo mudo dheer kana badan sadex bilood waa in uu isaguna haystaa degganaasho. Qofku waa in uu cadaaynkaraa in ay masruufikaraan isaga iyo xubnaha qoyskiisa ka mid ahi mudada labada sano ah ee ugu horaysa.</p>

Källa: migrationsverket.se

<https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Migration-till-Sverige/Olika-skal-for-uppehallstillstand.html> (2021.09.03)

Tema 3

Läs: Ingo (2007), sid. 29 – halva 32 + 65 – halva 71.

Viktiga grundbegrepp

Xx

Översättningsprocessen (s. 29–32)

1. Källtexten **analyseras** (för att förstå varje detalj)

En noggrann **genomläsning** där uppmärksamheten ägnas åt att analysera texten på detaljnivå avseende grammatik, semantik, stil och pragmatik.

2. Källtexten **tolkas** (för att förstå innebörden av helheten) och innebörden **överförs** till målspråket så att en **råöversättning** skapas.

3. Råöversättningen **bearbetas** till den färdiga översättningen.

I denna bearbetning spelar olika **situationella faktorer** en betydande roll, t.ex. hur ska översättningen publiceras, var, och för vem. (Se ovan: Vad påverkar arbetet med en översättning.)

Exakthet

Man bör sträva efter exakthet i översättningen på alla de fyra områdena:

Strukturell exakthet, semantisk exakthet, stilistisk exakthet, pragmatisk exakthet.

Varje inexakthet (förändring) ska ha en motivering. Ofta är ändringar helt nödvändiga och därmed är väldigt många förändringar bra förändringar.

”Så exakt som möjligt, men så fritt som det är nödvändigt.”

Förändra det som behöver förändras, men ändra inte om det inte behövs!

Dessutom måste man naturligtvis uttrycka sig **korrekt** på målspråket och vara **konsekvent** i sitt arbete så att man använder samma typ av lösning för samma typ av problem rakt igenom en helt text.

Översättningsåtgärder

Utelämning, tillägg och förändring kan ytterligare nyanseras med följande kategorier.

Utelämning:

Semantiskt bortfall: information försvinner helt

Implicitgörande: informationen finns kvar mellan raderna

Tillägg:

Semantiskt tillägg: informationen finns ej i källtexten

Explicitgörande: informationen finns på annan plats i källtexten

Ordvalet kan vara:

motsvarande lexem	<i>tre</i>	<i>saddex</i>
motsvarande semem	<i>hus, lägenhet</i>	<i>guri</i>
motsvarande form	<i>Jag föddes...</i>	<i>Waxaan dhashay...</i>
förändrad form	<i>Jag är född...</i>	<i>Waxaan dhashay...</i>
semantiskt justerad motsvarighet	<i>morfar, farfar</i>	<i>awooowe</i>
pragmatisk justerad motsvarighet		
enligt språkbruket	<i>januari</i>	<i>bisha koowaad</i>
i kontexten	<i>Arlanda</i>	<i>garoonka Arlanda</i>

Ljudstruktur, ortografi och morfologi (s. 65–71)

Språklig struktur

Den grammatiska och strukturella analysen består i att undersöka källtextens struktur på samtliga plan: ljud, stavning, ordböjning och meningsbyggnad.

Målsättningen ska vara att producera en översättning på ett felfritt målspråk. Man ska inte märka att det är en översättning. Man bör alltså sträva efter att skapa en s.k. **dold översättning**.

Det är därför viktigt att undvika **interferens**, dvs. påverkan från källspråket.

Även om man bara bör avvika från målspråket när det verkligen behövs, så är det relativt naturligt med ett visst mått av icke helt nödvändiga strukturella ändringar i en översättning.

Vissa ändringar är helt oundvikliga, t.ex. passivum. Svenskan använder ganska ofta passivum, men i somaliskan finns inget passivum. En närliggande motsvarighet är i

stället det obestämda subjektspronomenet *la*. Det är en bra lösning om den svenska meningen inte har någon agent.

Om det finns en agent (markerad med prepositionen *av*) kan använda samma ordföljd som i svenskan, och helt enkelt sätta subjektet sist i somaliskan. Då behövs inget passivum. Sådan ordföljd är vanlig i somaliskan.

Vissa gramamtiska kategorier kan alltså saknas helt i målspråket eller källspråket, och då måste naturligtvis översättningen anpassas till detta.

Somaliskan har inte obestämd artikel. Oftast lämnas alltså svenskans *en, ett* utan motsvarighet i översättningen, men ibland översätt det med räkneordet *hal*.

Ibland finnes ett tvång att välja mellan vissa kategorier i målspråket, trots att källspråket inte har dessa kategorier och en viss mening i källtexten kanske inte helt klart visar vilken kategori som bör väljas. Valet är ändå oundvikligt, och översättaren måste välja utifrån en bedömning av den sammantagna kontexten.

Till exempel har inte svenskan obligatorisk aspekt på det sätt som somaliskan har. I somaliskan måste man alltid välja en aspekt för varje verbform. Ibland kan valet vara lätt, ibland lite svårare.

Det är också viktigt att lägga märke till att svenska faktiskt har möjlighet att uttrycka PROGRESSIV ASPEKT. Det sker med hjälp av de extra verben *står, sitter, ligger, går* och ibland även vissa andra. De här verben bör alltså i de flesta sådana fall inte översättas, utan det betydelsemässigt viktigare verbet bör användas i progressiv form.

*Jag går och **väntar** på en kallelse till en ineroju.*

*Jag sitter och **äter** just nu. Kan du ringa lite senare.*

*Jag låg och **läste** när det började hagla något alldeles fruktansvärt.*

*Jag stod och **pratade** om detta med en kollega en lång stund i morse.*

I andra fall handlar det om mer automatiska och tvingande val av form, t.ex. att nekade satser och bisatser med subjektsord i somaliskan måste stå i konjunktiv. Svenska har ju knappt några konjunktivformer, men sådana automatiska formbyten brukar väldigt sällan ställa till några problem.

Större svårigheter kan det vara med former som kan användas på lite olika sätt, t.ex. de bestämda artikeln. Båda språken har ju bestämd form av substantiv, men denna form används inte på exakt samma sätt i båda språken. Dessutom kan ju somaliskan ha bestämd form som slutar med antigen *-a* eller *-ii*. Att välja den mest lämpliga formen i den somaliska kontexten är ytterst viktigt för den blivande läsarens upplevelse av texten.

En annan intressant skillnad är att somaliskan väldigt sällan använder infinitiv. Man har i stället möjlighet att använda bisats eller verbalsubstantiv. Även svenskan har möjlighet att använda verbalsubstantiv, med det sker mera sällan, och här blir det som regel också en skillnad mellan språken avseende bestäm/obestämd form.

Jag tycker om att läsa. Waxaan jeclahay in aan akhriyo. ('att jag läser')

Jag tycker om läsning. Waxaan jeclahay akhriska / akhrinta. ('läsningen')

Svenskan har också många sammansatta ord. Även om somaliskan också gärna använder sammansatta ord, så är det inte riktigt lika vanligt. Ofta behöver därför svenska sammansatta ord översättas på andra sätt än just med en somalisk sammansättning.

skolavslutning

skolbarn *arday (-da)* (enkelt ord med motsvarande betydelse)

skolbibliotek

skolbuss

skolbyggnad

skolböcker

skolchef

skoldag

skolgång

skolgård

skolkamrat

skolmat

skolmiljö

skolminister *wasiirka waxbarashada* (pragmatisk motsvarighet, två substantiv)

skolpersonal

skolplikt

skolpolitik

skolresa

skolresultat

skolsköterska

skolstart

skolår *sannad-dugsiyeed (-ka)* (sammansättning)

Ibland motsvaras inte ett källspråksord i en viss ordklass av ett målspråksord i samma ordklass. Många gånger är det helt naturligt och nödvändigt att byta ordklass, t.ex.

två **lata** elever (adjektiv)

labo arday oo **caajis ah** (substantiv)

Ljudstrukturen är i de flesta fall inget problem vid översättning av prosa, men om man översätter t.ex. poesi blir kan den vara mycket viktig, i form av versmått, rim och alliteration.

Ortografen (stavning och bruk av skiljetecken, siffror m.m.) är också oerhört viktig, men risken för interferens (påverkan från källspråket) brukar i allmänhet vara ganska liten. Men t.ex. användningen av kommatecken och stor bokstav är två saker som ofta skiljer sig åt en hel del mellan språk, så där kan det vara bra att vara på sin vakt, liksom när det gäller avstavning. Datorer är ofta inställda för engelska eller svenska, och avstavar kanske på ett sätt som inte passar för somaliskan. Man bör inte avstava mellan två bokstäver som tillsammans representerar ett ljud, sh, kh, dh, och inte heller mellan två bokstäver som anger en lång vokal. Däremot brukar man avstava just mellan dubbeltecknade konsonanter. Över huvud taget brukar man avstava mellan konsonanter, och om det bara finns en konsonant mellan två vokaler så avstavar man före konsonanten.

bi-shan

kub-badda / kubbad-da

maa-linta / maalin-ta

Arbetsuppgift 3

1. Översätt så många ord som möjligt i listan över sammansatta ord som börjar med skol-. Förklara strukturen i den översättningsmotsvarighet som ni har valt.
2. Granska följande översättning så objektivt som möjligt.
 - a) Hitta **skillnader** mellan kältexten och måltextern.
 - b) Faller skillnaden inom **språkstruktur, semantik, stil** eller **pragmatik**?
 - c) Är det ett **tillägg**, en **strykning** eller ett **utbyte**.
 - d) Är skillnad **bra** eller **dålig**, eller **påverkar den inte** översättningen?
 - e) Ge gruppens förslag till översättning av varje mening.

TROLLFLÖJTEN

SUUNBAARTII SIXIRKA

<p>Det här är prins Tamino. Han är ute på vandring för att söka sin lycka här i världen.</p>	<p>Kani waa Amiir Taamino. wuxuu lugeynayaa meel banaan ah asigoo raadinaayo nasiibkiisa uu aduunka ku leeyahay.</p>
<p>Nu väntar du dig kanske att en prins ska vara klädd i siden och sammet och ha en guldkrona på huvudet? Men Tamino kommer från ett fattigt litet rike i bergen, där hans äldre bror är kung.</p>	<p>Sida Amiirada (boqorada) lagu yaqaano waa inuu Amiirku ku libisan yahay dhar xariir ah iyo maryo jilacsan oo aad u qurxoon, madaxana uu u saaran yahay taajka boqornimada oo dahab ah? Laakiin Taamino waxuu ka yimid dal buuraley ah dadkiisuna ay faqiiro yihiin, halkaas uu walaalkiis ka weyn boqor ka yahay.</p>
<p>Sommarmorgonen är sval och den stig som Tamino vandrar leder in i granskogen som doftar gott av barr och skogsblommor. Tamino går visslande in i den mörka skogen. Han lägger inte märke till att en drake ligger och sover bakom ett stort träd - men draken vaknar av hans vissling och genast är den på dåligt humör!</p>	<p>Xilli xagaa yahay subaxduna qabowdahay, ayaa Taamino raacay dariiq geynaaya dhul duur deris la ah kaasoo leh udgoon ka soo baxaya geedaha calemahooda iyo ubax duureed aad u qurxoon. Taamino oo duurkii mugdiga ahaa sidaa u socda iskana foorinaya oo aan dareensanayn in BAHAL weyn gadaashiisa hurdo ayaa bahalkii ku soo kacay fooridiisa isagoo xanaaqsan.</p>
<p>Draken vidgar näsborrarna och ger till ett ilsket väsande som får Tamino att hoppa högt av förskräckelse.</p>	<p>Bahalkii waxa uu ballaariyay dul-duleelada sankiisa, wuxuuna ku dhuftay qeylo dheer oo xanaaq ka muuqdo, kaddibna Taamino naxdin darteed ayuu la booday.</p>
<p>Källa: Cecilia Sidenbladh & Tord Nygren. 2001. <i>Trollflöjten</i>. Stockholm: Rabén & Sjögren.</p>	<p>Källa: Cecilia Sidenbladh & Tord Nygren. 2004. <i>Suunbaartii Sixirka</i>. Katrineholm: Bandar Dhaqan. Waxaa turjumay Yaasiin Maaxi Macalin.</p>

Tema 4

Läs: Ingo (2007), sid. 71–86.

Viktiga grundbegrepp

Syntax, ordföljd, linearisering, konstruktioner, satsgrader

Syntax (s. 71–74)

Inom syntaxen är främst **ordföljden** och olika typer av grammatisk **konstruktioner** intressanta att analysera.

När det gäller syntaxen har ett och samma språk ofta flera olika konstruktioner eller uttryckssätt som är i stort sett synonyma. Valet av syntaktisk struktur i målspråket behöver inte exakt återspegla den syntaktiska strukturen i källspråket. Det viktiga är i stället att den struktur som väljs fungerar pragmatiskt/idiomatiskt, dvs. helt enkelt “passar bra” i sammanhanget på målspråket.

<i>kex som inte innehåller gluten</i>	bisats med verb	mer talspråkligt
<i>kex som är fria från gluten</i>	bisats med adjektiv	
<i>kex utan gluten</i>	preposition	
<i>glutenfria kex</i>	adjektiv	mer skriftspråkligt
<i>människorna runt presidenten</i>	preposition	
<i>människorna i presidentens omgivning</i>	preposition + genitiv	
<i>människorna som omgav presidenten</i>	aktiv bisats	
<i>människorna som presidenten omgavs av</i>	passiv bisats	

Observera skillnaden mellan indirekt och direkt uppmaning i följande exempel.

Det är fint om du lämnar tillbaka dina böcker i automaten vid entrén.

På det här biblioteket lämnar vi tillbaka våra böcker i automaten vid entrén.

Var snäll och lämna tillbaka dina böcker i automaten vid entrén. (direkt uppmaning)

Lämna tillbaka dina böcker i automaten vid entrén. (direkt uppmaning)

Du lämnar tillbaka dina böcker i automaten vid entrén.

Man lämnar tillbaka sina böcker i automaten vid entrén.

Man återlämnar sin böcker i automaten vid entrén.

Böcker återlämnas i automaten vid entrén.

Exemplen är i stort sett synonyma, men de är stilistiskt ganska olika. Pragmatiskt sett passar vissa versioner bättre i vissa situationer.

Ordföljden kan å andra sidan ofta förändra betydelsen fullständigt.

Hon har säkert uppträtt. (≈ Jag är säker på att hon har uppträtt.)
Hon har uppträtt säkert. (≈ Hon har uppträtt på ett (själv)säkert sätt.)

Han sover. påstående
Sover han? fråga

Men ordföljden kan naturligtvis sällan överföras oförändrad till målspråket.

Däremot kan man eftersträva att de större fraserna eller satsdelarna, dvs. de olika "bitarna" med information kommer i ungefär samma ordning i båda språken. Detta kallas **linearisering** och syftar alltså inte på ordningföljden mellan orden utan på ordningsföljden hos informationen.

Som översättare är det alltså viktigt att följa den ursprungliga **lineariseringen** så långt det går. Om man inte gör det riskerar man att översättningen snarare blir en "tolkning" eller återberättning än en verklig översättning.

En annan viktig fråga att ta ställning till som översättare är valet av **satsgrader**. Med detta menas hur man binder samman de olika satserna i en text. Använder man självständiga huvudsatser eller bisatser, eller gör man vissa byten mellan verb och substantiv.

Två huvudsatser

Jag talade med mamma. Hon kommer hit i morgon.

Två huvudsatser + en bisats

*Jag talade med mamma **och hon sa att hon kommer hit i morgon.***

Huvudsats + två bisatser

*Jag talade med mamma **som sa att hon kommer hit i morgon.***

Huvudsats + en bisats

*Jag talade med mamma **som ska komma hit i morgon.***
*Jag talade med mamma **som sa sig vara på väg hit i morgon.***

Verbalsubstantiv

*Jag har blivit informerad om mammas **ankomst** i morgon.*

Meningarna är i stort sett synonyma men de är stilistiskt ganska olika. Pragmatiskt sett passar vissa versioner bättre i vissa situationer.

Olika språk kan också ha olika hög tolerans mot alltför korta eller alltför långa meningar.

Stavning (s. 74-75)

Viktiga skillnader kan finnas mellan språken när det gäller

särskrivning / sammanskrivning

bruket av stor bokstav	lördag, september	Sabti, Sebteembar
förkortningar	3:e	3aad
sättet att skriva datum	10 april	10ka Abriil

Stil (sid. 75–86)

Ofta talar man om *hög*, *neutral* och *låg* stil, men det finns många andra sätt att dela in språkets olika varieteter, t.ex. *konstnärlig stil*, *informationsstil* och *vetenskaplig stil*, eller bara *litterär stil* (*skönlitteratur*) och *sakstil* (*sakprosa*).

Oavsett hur man gör sin indelning handlar stil om att finna det mest passande sättet att använda språket i en viss situation eller i ett visst sammanhang, för ett visst syfte. Man kan därför också dela in texter i sådana som *presenterar*, *beskriver*, *berättar*, *analyserar* eller *argumenterar*. Många texter innehåller också en blandning av dessa olika syften.

På samma sätt som det gäller att välja en passande klädsel för en viss sammankomst eller situation gäller det också att välja en passande stil i en viss text.

Exakt vad det är som skapar stilen är ganska komplicerat att beskriva, men vid varje tillfälle då man väljer mellan olika synonyma sätt att uttrycka någonting, bidrar valet till att skapa en stil. Det kan gälla valet mellan olika ord (*mat* eller *käk*, *dam*, *kvinn*a eller *tjej*), olika böjningsformer (*beslutade* eller *beslöt*), olika ordföljd och olika syntaktiska konstruktioner (*maten i skolan* eller *skolmaten*), meningarnas längd, typen av bisatser etc., men även stavningen kan bidra (*jos* eller *juice*, *kräm* eller *crème*, *sa* eller *sade*, *ska* eller *skall*).

Arbetsuppgift 4

1. Översätt de olika synonyma uttrycken ovan till somaliska. Översättningarna behöver inte alls vara lika många eller ha samma struktur. Det räcker med ett par alternativ för varje fras, men det är viktigt att de är pragmatiskt passande.

2. Granska följande översättning så objektivt som möjligt.

- Hitta **skillnader** mellan kältextern och måltextern.
- Faller skillnaden inom **språkstruktur, semantik, stil** eller **pragmatik**?
- Är det ett **tillägg**, en **strykning** eller ett **utbyte**.
- Är skillnad **bra** eller **dålig**, eller **påverkar den inte** översättningen?
- Ge gruppens förslag till översättning av varje mening.

Pippi flyttar in i Villa Villekulla	Barni waxeey u soo guurtay Fila Baydhabo
I utkanten av den lilla, lilla staden låg en gammal förfallen trädgård. I trädgården låg ett gammalt hus, och i huset bodde Pippi Långstrump. Hon var nio år och hon bodde där alldeles ensam. Ingen mamma eller pappa hade hon, och det var egentligen rätt skönt, för på det viset fanns det ingen som kunde säga till henne att hon skulle gå och lägga sig, just när hon hade som allra roligast, och ingen som kunde tvinga henne att äta fiskleverolja när hon hellre ville ha karameller.	Tuulo aad iyo aad u yar banaankeeda ayaa waxaa ku yiilay jardiino. Jardiinadaas dhexdeeda waxaa ku yaalay guri aad iyo aad u ja-jaban, gurigaas waxaa degenaa Barnidii iskaalshada dheereed kaligeed. Barni waxeey jirtay 9 sanadood. Aabaheed iyo Hooyadeedna lama aysan deganeyn oo kaligeed ayey aheyd. Barni aad iyo aad ayey ugu faraxsanayd iney kaligeed dagaato guri waayo ma aysan jirin cid ku amri jirtay iney waqti hore seexato, ama cuntada nooca ay cuni lahed, oo Barni waqtigeey doonto ayey seexan jirtay waqtigii aay doontana wax cuni jirtay, wixii ay damacdana waa ay sameeyn jirtay, cid qasbi jirtayna ma aaysan jirin Barni.
En gång i tiden hade Pippi haft en pappa som hon tyckte förfärligt mycket om, ja, hon hade förstås haft en mamma också, men det var så länge sen så det kom hon inte alls ihåg. Mamman hade dött när Pippi bara var en liten, liten unge som låg i vaggan och skrek så förskräckligt att	Barigii hore Barni waxey lahaan jirtay aabo aay aad iyo aad u jeclaan jirtay, hooyana wey leheyd laakin Barni si fiican uma xasuusato waalidiinteeda oo hooyadeed waxay dhimatay ayadoo aad u yar, waxaayna Barni aaminsanayd in hooyadeed aay cirka fadhido oo meel

<p>ingen kunde vara i närheten. Pippi trodde att hennes mamma nu satt uppe i himlen och kikade ner på sin flicka genom ett hål, och Pippi brukade ofta vinka upp till henne och säga: "Var inte ängslig! Jag klarar mej alltid!"</p>	<p>cirka ka duleesha ka soo fiirin jirtay gabadheeda oo marwalbo Barni cirka ayey gacanteeda u haatin jirtay oo waxay dhihi jirtay. "Hooyo ha ii baqin oo ha ii calool xumaan anigu marwalbo waan is-dabari karaa!"</p>
<p>Astrid Lindgren. 1945. <i>Pippi Långstrump</i>.</p>	<p>Astrid Lindgren. 2009. <i>Barnidii iskaalshada dheereed</i>. Katrineholm: Bandar Dhaqan. Waxaa turjumay Yaasiin Maaxi Macalin.</p>

Tema 5 – Semantik

Läs: Ingo (2007), sid. 86 – 100.

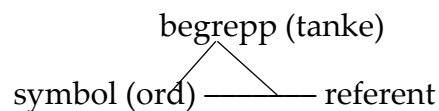
Viktiga grundbegrepp

lexem, semem, begrepp, referent

Ordens semantiska struktur

Språkets informativa funktion är den viktigaste. Överföringen av betydelsen är därmed översättningens huvuduppgift. Kännedom om semantik är därför viktig.

Ett **BEGREPP** är en "tankebild". I språket kommer tankens begrepp till uttryck i form av ord (eller tecken, **SYMBOLER**). Tankebilden och ordet relaterar båda till någonting som finns i verkligheten, den så kallade **REFERENTEN**.

Tankebilden består av två delar:

Ordets **DENOTATION**: ordets grundläggande, sakliga (objektiva) betydelse.

Ordets **KONNOTATION**: de (subjektiva) associationer som ordet väcker.

Vid översättning är det naturligtvis i de flesta fall viktigast att hitta en bra denotationsmässig motsvarighet på målspråket, men någon gång kan det också vara viktigt med en bra konnotationsmässig motsvarighet, t.ex. *midsommar*. Här handlar det ju inte bara om en dag eller ett datum i kalendern, utan om allt det som man brukar göra på den dagen.

Denotation

Olika språk delar in verkligheten på olika sätt. Därför motvarar inte orden i olika språk varandra på ett exakt sätt.

vildmark, skog, dunge

duur, kayn, cayn

träd, trä, bräda

alwaax, loox, qori

träd, buske, växt, planta

dhir, geed

tree, bush, plant

tvätta, diska

mayrid, dhaqid, xalid

Företeelser som är vanliga i språkområdet har ofta fler ord med olika nyanser
ö, kobbe, holme, skär, rev

kamel geel, rati, hal...

Betydelsereationer mellan ord

INKLUSION avser förhållandet mellan

- en HYPERONYM (överordnat): ett "bredare", mera allmänt begrepp, och
- en HYPONYM (underordnat): ett "smalare", mera specifikt eller exakt begrepp.

vätska – dryck – kaffe – espresso dareere - cabbitaan - qaxwe – esbereeso

En hyperonym motsvaras i de allra flesta fall av flera hyponymer, t.ex.

dryck: kaffe, te, juice, mjölk, öl, läsk, saft, cider,

läsk: cola, fanta, sprite, julmust, zingo, sockerdricka

ÖVERLAPPNING avser förhållandet mellan synonymer. Överlappningen kan vara stor eller lite mindre, men någon form av skillnad brukar alltid finnas, t.ex. regional

trafikplats – mot (*Västsverige*)

vacker – snygg – fin – tjugig

gosse – pojke – grabb – kille – kis (*Stockholm*) – påg (*Skåne*) – sork (*Gotland*)

ANGRÄNSANDE betydelser avser ord inom samma "betydelseområde" som har något gemensamt, men där orden ändå har tydligt olika betydelse.

gå – krypa – springa – åla – halta – simma

KOMPLEMENTÄRA betydelser innebär att de olika begreppen utesluter varandra, det handlar om motsatser eller antonymer i vid bemärkelse.

liten - stor, ny – gammal, varm – kall, ful - vacker

levande – död, kvinna – man

få – ge, köpa – sälja, komma – gå (s.k. **INVERSION**, där iakttagarens perspektiv är avgörande)

I just ordparet *ge – få / siin – helid* kan man iaktta vissa pragmatiska skillnader i bruket mellan somaliska och svenska. I den del situationer kan det passa bra att översätt *jag fick* med *la i siiyay*.

Exempel:

*Har du inte vaccinerat dig ännu eller bara **tagit** första dosen?*

*Weli isma tallaalin soo ma ahan mise qaybtii ugu horeeysay ayaa **lagu** tallaalay?*

Källa: Folkhälsomyndigheten <fhm.se>

När det gäller olika betydelser av samma ord brukar man skilja mellan

HOMONYMI som avser olika lexem som av en slump råkar ha samma form.

Historiskt har de olika orden olika ursprung.

fil (mjölkprodukt, verktyg, del av körbana, dataobjekt...)

Som. **ku** (preposition eller pronomen)

POLYSEMI som avser ett lexem som har flera betydelser eller betydelseyanser, men alla de olika betydelserna hänger på något sätt samman. Dessa olika betydelser kallas **SEMEM**.

skärm (för en dator, för en lampa, på en cykel, på en mössa, för att avdela ett rum...)

Arbetsuppgift 5 – Folkhälsomyndigheten

1. Ge exempel på ett somaliskt ordpar som är homonymer.
2. Ge exempel på två somaliska ord som är tydligt polysema och redogör för ordens olika semem.
3. Granska denna informationsaffisch så objektivt som möjligt.
 - a) Hitta **skillnader** mellan kältexten och måltexten.
 - b) Faller skillnaden inom **språkstruktur, semantik, stil** eller **pragmatik**?
 - c) Är det ett **tillägg**, ett **explicitgörande**, en **strykning**, ett **implicitgörande**, en **betydelseglidning** eller ett **utbyte**.
 - d) Är skillnad **bra** eller **dålig**, eller **påverkar den inte** översättningen?
 - e) Ge gruppens förslag till översättning av varje mening.

Har du inte vaccinerat dig ännu eller bara tagit första dosen?

www.folkhalsomyndigheten.se

Weli isma tallaalin soo ma ahan mise qaybtii ugu horeeysay ayaa lagu tallaalay?

www.folkhalsomyndigheten.se

Vaccination är det bästa sättet att skydda sig mot allvarlig sjukdom och att inte sprida covid-19 vidare.

Du som är vuxen och ännu inte vaccinerat dig mot covid-19 bör ta särskild hänsyn till personer i riskgrupp och personer som är 70 år och äldre.

Det gäller även om du bara tagit första dosen.

Hög ålder är den främsta riskfaktorn för allvarlig sjukdom i covid-19.

Alla har ett ansvar att skydda äldre personer mot smitta.

Undvik nära kontakter med personer i riskgrupp

Var särskilt noga med att hålla avstånd till personer som riskerar att bli svårt sjuka, och de som är 70 år och äldre.

Håll avstånd

Håll avstånd till andra människor när det är möjligt.

Undvik trängsel och platser där många människor samlas.

Stanna hemma när du är sjuk

Stanna hemma när du är sjuk så att du inte smittar andra.

Det här rådet gäller alla, även barn och unga och de som är vaccinerade med två doser.

Tallaalka waa habka ugu wanaagsan oo looga badbaado in qofku u si halis ah cudurka ugu xannuunsado oona bulshada ku faafin cudurka [Covid-19].

Qofka adigoo kale ah oo ah qof wayn oona weli iska tallaalin cudurka [Covid-19] waa inaad tixgelin gaar ah u muujisa dadka ka tirsan kooxaha u cudurka halis u yahay iyo kuwa da'dooda ka wayn 70 sano.

Waa inaad sidaas u dhaqanto xitaa haddii qaybta koowaad oo keliya lagugu tallaalay.

Da'da wayn waa sababta ugu wayn ee u qofku si halis ah ugu xannuunsado cudurka [Covid-19].

Qof kasta waxaa xilsaaran in uu cudurka ka badbaadiyo dadka waawayn.

Ka ilaali xiriiryada dhow dadka ka tirsan kooxaha u cudurka halis u yahay

Si gaar ah ugu taxadar inaad xajiso musaafada u ku jiro qofka halis u tahay in uu aad ugu xannuunsado cudurka, iyo kuwa 70 sano jirka ah ama ka wayn.

Xaji musaafadda

Xaji musaafadda ay dadka kale ku jiraan markii ay suurtagal noqo karto. Iska ilaali inaad ku sugnaato goobaha ciriiriga ka jiro ama dad badan isugu yimaadaan.

Guriga joog haddii aad xanuusanayso

Sidii dad kale aadan cudurka u qaadiin darteeda waa inaad gurigaada iska joogto haddii aad xanuusanayso.

Waa talo-siin ay khuseeyso qof kasta, xitaa ilmaha iyo dhallinyarada iyo xitaa dadka laba jeer la tallaalay.

Testa dig vid symtom, gäller de som är över sex år.

Läs mer i Folkhälsomyndighetens allmänna råd till 2 kap. 1 och 2 §§ smittskyddslagen (2004:168) om covid-19 på www.fohm.se

Shaybaar iska qaad haddii
calaamadaha cudurka aad
dareemayso, wuxuu khuseeya ilmaha
da'dooda ka wayn lex sano.
Warbixin dheeraad darteed, fadlan
booqo www.fohm.se

Tema 6

Läs: Ingo (2007), sid. 100–118.

Viktiga grundbegrepp

Konnotationer, tabu, eufemism

Terminologi, term, begrepp, referent, definition

Konnotationer

Utöver ordets "objektiva" grundbetydelse har ord många gånger en känslomässig "effekt", de är förknippade med vissa konnotationer. Vissa ord väcker positiva tankar, andra väcker negativa.

Konnotationerna är ofta gemensamma för större delen av dem som talar ett visst språk, t.ex. *jul*, *midsommar*, *lucia*.

Ibland är konnotationerna väldigt olika i olika samhällsgrupper, t.ex. *kommunist*, *kärnkraft*, *vaccin*. Här kan konnotationerna vara positiva i en grupp och negativa i en annan grupp.

Vissa ord väcker så starka känslor att de bör undvikas, s.k. TABU. I sådana fall kan det hända att det tabubelagda ordet har ersatts med ett "mildare" ord, en s.k. EUFEMISM.

För översättaren är det viktigt att känna till allmänt utbredda konnotationer i båda språken och att försöka hitta passande översättningar. Om motsvarighet saknas kan man försöka kompensera detta på andra sätt.

Falska vänner

Ibland kan samma ord förekomma i två språk, men ha olika betydelse. Vanligast är detta när de båda språken är lite närmare besläktade. Mellan svenskan och somaliskan blir detta mest aktuellt när det gäller lånord som finns i båda språken, eller om det finns någon annan typ av (tillfällig) likhet mellan orden. Vanligt är att ordens betydelseomfång inte är lika stort i båda språken eller att konnotationerna inte är desamma. När man lånar ett ord är det inte heller säkert att man lånar det med alla de semem som finns i det långivande språket. När två språk lånar ett ord är det inte heller säkert att båda lånar det med samma semem.

En annat, likartat fenomen är när ett ords betydelseomfång påverkas av betydelseomfånget hos motsvarande ord i det andra språket. Ett klassiskt exempel är

att somaliskans *hayaa*, *haystaa* överanvänds i översättningar under inverkan av svenskans *ha* och engelskans *have*.

Terminologi

En term skiljer sig från ett allmänspråkligt ord genom att en term alltid måste ha en **exakt** definition så att alla som använder termen kan veta att de är helt överens om vad termen betecknar och hur den ska användas. Vanligast är termer inom olika vetenskaper och yrken. De är helt nödvändiga i sammanhang där man vill undvika missförstånd.

Termer brukar nästan alltid ingå ett system av olika termer inom ett område av något slag. Termerna står i tydliga relationer till varandra. Dessa relationer kan vara

– logiska relationer: termerna är hyperonymer (dryck) och hyponymer (te) till varandra. *Te* är en **typ av dryck**.

– ontologiska relationer: Här handlar det i stället om att begreppen utgör olika delar av en helhet. *Vägg, tak, golv* är **delar av** en *byggnad*.

– andra: t.ex. orsak–verkan, avsändare–mottagare, redskap–användning, upphovsman–produkt.

Det förekommer att de olika typerna av relationer blandas.

För att välja rätt term vid översättning är det ofta en stor fördel att ha klart för sig det system av termer som den enskilda termen ingår i.

Om man inte lyckas hitta motsvarande term på målspråket kan man ibland behöva skapa en term (och gärna på något sätt definiera den i översättningen). Att välja en ny term som är så transparent som möjligt är en fördel. Om begreppets viktigaste egenskap(er) eller funktion kan komma till uttryck så är det en fördel.

Termer kan definieras genom

- synonymer
- beskrivning (som oftast utgår från en hyperonym)
- en uppräkningslista av alla de referenter som omfattas
- exempel på användning i en typisk kontext
- en kombination av de föregående

Termer kan skapas genom att

– ett allmänspråkligt ord görs till term, många gånger kan det vara ett ord som inte är så vanligt i allmänspråket, t.ex. ett ålderdomligt eller dialektalt ord, t.ex. sv. *mot* 'trafikplats på motorväg', som. *toobin* (geometri) 'kon' från traditionell medicin ('sugkopp'). Det kan dock bli ett problem om ett alltför vanligt allmänspråkligt ord görs till term, t.ex. som. *magac* 'substantiv' < 'namn'.

– bilda ett nytt ord

– genom avledning med prefix och/eller suffix

weerayn -ta 'syntax', *codayn -ta* 'ljudlära'

– genom sammansättning

huurbeeg 'hygrometer, luftfuktighetsmätare'
afaqoon, cilmi-afeed 'lingvistik, språkvetenskap'

– i form av ett flerordsbegrepp

jajab qumman 'egentligt bråk'

I samtliga tre föregående fall är det vanligt med så kallade översättningslån, där en term i ett främmande språk översätts morfem för morfem.

pre-posit-ion → *hor-yaal-e*

sentence constituents → *xubnaha weerta*

satsdelar → *qaybaha weerta*

– låna från främmande språk,

morfooloji -ga < eng. *morphology*

sarfe -ha / sarfi -ga < ar.

amar 'imperativ' < ar.

– göra en förkortning

sadjibeke 'rätblock' (geometri) < *saddexjibbaraneke*

– hitta på ett helt nytt ord.

När termer är relativt nya är de inte stabila. Detsamma gäller termer som inte används så mycket, men också termer som används mycket av människor som inte är specialister inom området. Det tar tid för termer att bli etablerade. Under tiden kan också flera olika konkurrerande termer vara i bruk för ett och samma begrepp, t.ex. *horyaale* & *meeleeye*.

Arbetsuppgift 6 –

3. Granska följande text så objektivt som möjligt.

Det räcker att granska de första två sidorna, men om någon grupp vill fortsätta med några meningar till i den gråmarkerade delen av texten så är det också välkommet.

- Hitta **skillnader** mellan kältexten och måltexten.
- Faller skillnaden inom **språkstruktur, semantik, stil** eller **pragmatik**?
- Är det ett **tillägg**, ett **explicitgörande**, en **strykning**, ett **implicitgörande**, en **betydelseglidning** eller ett **utbyte**.
- Är skillnad **bra** eller **dålig**, eller **påverkar den inte** översättningen?
- Ge gruppens förslag till översättning av varje mening.

Animal Farm

Mr. Jones, of the Manor Farm, had locked the henhouses for the night, but was too drunk to remember to shut the popholes. With the ring of light from his lantern dancing from side to side, he lurched across the yard, kicked off his boots at the back door, drew himself a last glass of beer from the barrel in the scullery, and made his way up to bed, where Mrs. Jones was already snoring.

As soon as the light in the bedroom went out there was a stirring and a fluttering all through the farm buildings. Word had gone round during the day that old Major, the prize Middle White boar, had had a strange dream on the previous night and wished to

Beerta Xayawaanka

Ninkii la odhan jirey Mistar Joonis ee lahaa beerta lagu magcaabo 'Beerta Maanor' ayaa habeennimadii quful ku soo jebiyey xeryihii digaagga. Hase yeelshee, khamrigii uu iska badiyey ayaa illowsiiyey in uu sii xidho daloollada laga eego xayawaanka xereysan. Isaga oo kaalmeysanaya weegaartii iftiinka ahayd ee faynuuskii uu sidtey sameeyey ayuu mar kaas sii dhacdhacy qolqolka isaga oo leexaysanaya. Irriddii danbe ee guriga markii uu gaadhay, kabihii ayuu iska dhilliyey. Haan biire ku jirey oo qolka weyn tiilley ayuu mar kaas ka shubtay bakeeri isaga oo is-leh kaasi ha kuugu danbeeyo. Bakeeri gaas markii uu laacay ayuu ku ciiray sariir tiisa oo afa diisu durba ka sii khuurineysey. Iftiinkii ka baxayey qolka Joonis seexdo markii uu demey ayaa nuuxnuuxsi, dhaqdhaqaaq iyo baalal bafbaf toodu saameeyeen beerta oo dhan. Sababtu waxay ahayd iyada oo maalinnimadii la isku sii war geliyey in Duqqa Mijir ku riyooday xalay riyo amankaag leh. Duqqa Mijir waxa uu ahaa doofaar cad oo qoodh ah, billadona ku helay bandhigyadii xoolaha ee la geeyey. Wuxuuna rabey in uu

Djurens gård

Mr Jones på Herrgården hade reglat hönshuset för natten, men full som han var glömde han att stänga gluggen. Lyktskenet dansade kring fötterna på honom när han kom raglande över lagårdsbacken. Han sparkade av sig stövlarna utanför köksdörren, tappade upp ett sista glas öl ur tunnan i farstun och masade sig upp och stöp i säng. Mrs Jones låg redan och snarkade.

Så fort ljuset i sängkammaren slocknade blev det liv och rörelse i alla husen på gården. Det hade gått bud under dagen att Gamle majoren, den prisbelönta galten (»medelstor vit engelsk«), föregående natt hade drömt en märkvärdig dröm som han ville delge de

communicate it to the other animals. It had been agreed that they should all meet in the big barn as soon as Mr. Jones was safely out of the way. Old Major (so he was always called, though the name under which he had been exhibited was Willingdon Beauty) was so highly regarded on the farm that everyone was quite ready to lose an hour's sleep in order to hear what he had to say.

At one end of the big barn, on a sort of raised platform, Major was already ensconced on his bed of straw, under a lantern which hung from a beam. He was twelve years old and had lately grown rather stout, but he was still a majestic-looking pig, with a wise and benevolent appearance in spite of the fact that his tushes had never been cut. Before long the other animals began to arrive and make themselves comfortable after their different fashions. First came the three dogs, Bluebell, Jessie, and Pincher, and then the pigs, who settled down in the straw immediately in front of the platform. The hens perched themselves on the window-sills, the pigeons fluttered up to the rafters, the

gaadhsiiyo xayawaanka kale riya diisu waxa ay ahayd. Si daas ayaa la isu sii war geliyey in lagu kulmi doono xerada weyn ee beerta, goorta uu horreysa ee Joonis aanu ka dhoweyn meelsha. Duqqa Mijir had iyo jeer magac caas ayaa loogu yeedhi jirey in kasta oo magacca lagu geyn jirey bandhigga xoolaha ahaa Quruxdii Magaalada Wellindhon aad baa looga qadderin jirey beerta. Si daas dar teed, xayawaanku waxay u wada diyaar ahaayeen in ay saacad hurda seegaan si ay u dhegeystaan waxa uu odhan doono.

Xeradaas weyn ee lagu shirayey waxay lahayd meel ka taagan xerada in teeda kale oo rako oo kale ah. Hal kaas ayaa Duqqa Mijir soo kuududsaday isaga oo caws u goglan yahay, faynuusna kor sudhan yahay. Duqqa Mijir waxa uu ahaa laba-iyo-toban-jir ay fuulshay baruur dheeraad ahi beryahan danbe. Taas oo jirtey ayuu haddana weli lahaa muuqqii boqor lahaan jirey. Weji giisana waxa ka muuqdey murti-badni iyo raxmad, in kasta oo foolalsha dhaadheer aan laga gaabin marna. Muddo yar daba deedna, xayawaankii baa ku soo qulqulay xerada lagu shirayey, hal kaas oo koodii yimaaddaaba u fadhiistay sidii uu jeclaa. Waxa u soo horreeyey saddexdii ey: Buluubel, Jesi iyo Binjar. Waxa ku xigey doofaarrada oo iyagu dul kamandhuudhsaday caws goglanaa meel xerada xag geeda hore ah oo rakada aad ugu dhow. Digaaggu waxay fuuleen daaqadaha iyo

andra djuren. Man hade enats om att mötas i stora ladan så snart mr Jones var ur vägen. Gamle majoren (han kallades alltid så fast han hade hetat »Willingdons Pärla« på utställningen) åtnjöt så stor aktning på gården att alla var fullt beredda att offra en timmes sömn för att få höra vad han hade att säga.

Majoren hade redan lägrat sig på sin halmbädd på en sorts plattform i ena ändan av ladan, under en lykta upphängd i en bjälke. Han var tolv år gammal och hade med tiden blivit tämligen fet, men han var fortfarande ett mycket majestätiskt svin, och hans drag utstrålade vishet och välvilja trots att han aldrig hade fått betarna avsågade. Inom kort började de andra djuren anlända och inrätta det bekvämt för sig vart och ett på sitt vis. Först kom de tre hundarna, Bluebell, Jessie och Pincher, och sedan grisarna, som makade sig tillrätta i halmen närmast plattformen. Hönorna radade upp sig på fönsterbräderna, duvorna flaxade upp på taksparrarna,

sheep and cows lay down behind the pigs and began to chew the cud. The two cart-horses, Boxer and Clover, came in together, walking very slowly and setting down their vast hairy hoofs with great care lest there should be some small animal concealed in the straw. Clover was a stout motherly mare approaching middle life, who had never quite got her figure back after her fourth foal. Boxer was an enormous beast, nearly eighteen hands high, and as strong as any two ordinary horses put together. A white stripe down his nose gave him a somewhat stupid appearance, and in fact he was not of first-rate intelligence, but he was universally respected for his steadiness of character and tremendous powers of work. After the horses came Muriel, the white goat, and Benjamin, the donkey. Benjamin was the oldest animal on the farm, and the worst tempered. He seldom talked, and when he did, it was usually to make some cynical remark—for instance, he would say that God had given him a tail to keep the flies off, but that he would sooner have had no tail and no flies. Alone among the animals on the farm he never

irridaha dul shooda. Lo'dii iyo idihii waxay fadhiisteen meel ah doofaarrada dhabar kooda oo kolkiiba bilaabeen calalnaqsi. Labadii faras - Boskar iyo Koloofar - ee gaadhi-faraska jiidii jirey, dhuukin bay ku soo wada galeen, iyaga oo aad uga digtoon meelsha ay qoobabka dhigayaan si aanay ugu tuman xayawaanka yaryar ee laga yaabo in ay ku qarsoon yihiin cawaska hoos tiisa. Koloofar waxay ahayd geenyo shilis oo fildhexaad u saaran cidhifka. Afar-dhal keeda dabadiina waxa ka lumay sabarkii ay lahaan jirtey markii ay ugbeyd. Boskar se waxa uu ahaa faras aad u weyn oo joog giisu ku dhow yahay siddeed iyo toban taako, laxaad kiisuna u dhigmo laba faras laxaad kooda oo la isu geeeyey. Waxa uu lahaa oog cad oo kaga dhereran sanko, oog taas oo Boskar u yeelshay arag doqonnino. Sida runtu ahaydna, Boskar laguma xaman jirin fahma-badni iyo maskax-wanaag midna. Hase yeelshee, xayawaanku sida ay u dhan yihiin waxay Boskar ku qadderin jireen degganaanta dabeecad diisa iyo hawlkaarnima diisa. Labada faras waxa daba joogey ridii caddayd ee Mureel iyo dameerkii Benjamin. Benjamin dhif iyo naadir buu yeedhi jirey. Kolka uu yeedhona waxa uu badanaaba nololsha ka abbaari jirey dhinac gurracan. Benjamin haddii lagu yidhaahdo: dabada waxa Eebbe kuu siiyey in aad iskaga hirto duqsiga, waxa ka

fåren och korna lade sig bredvid grisarna och började idissla. Boxer och Clover, de båda arbetshästarna, gjorde sällskap in. De rörde sig sävligt och satte ner sina stora raggiga hovar ytterligt varsamt med tanke på att något litet djur kunde ligga dolt i halmen. Clover var en stadig mähr i den begynnande medelåldern och hade aldrig riktigt återfått sin gamla figur efter sista fölet. Boxer var en enorm bjässe, nära arton kvarter över manken och stark som två vanliga hästar tillsammans. En vit strimma på nosen fick honom att se en smula enfaldig ut, och i själva verket var han nog inte så värst klyftig, men han respekterades allmänt för sin karaktärsfasthet och oerhörda arbetsförmåga. Efter hästarna kom Muriel, den vita geten, och åsnan Benjamin. Benjamin var det äldsta djuret på gården och hade det vresigaste lynnet. När han någon gång så något kom han oftast med en eller annan cynisk anmärkning - han kunde till exempel säga att Gud hade gett honom en svans att vifta bort flugorna med, men att han hellre hade velat

laughed. If asked why, he would say that he saw nothing to laugh at. Nevertheless, without openly admitting it, he was devoted to Boxer; the two of them usually spent their Sundays together in the small paddock beyond the orchard, grazing side by side and never speaking.

George Orwell. 1945. *Animal Farm. A Fairy Story.*

suuroobi lahaa in uu yidhaahdo "Oo maa duqsiga iyo dabadaba la naga deysto". Taas waxa u sii dheeraa isaga oo ahaa xayawaanka keli ah ee beerta ku nool ee weligiis iyo waaqqiis aan qoslin. Haddii sababta la weydiiyeyna, wax uu ku jawaabay in wax lagu qoslaaba aanay jirin. Dabeecad diisa oo si daas u adkeyd, ayuu haddana u daacad ahaa Boskar, in kasta oo isagu marna aanu arrin taas qiran. Maalmaha Axadaha ee hawlsha laga nasanayo, waxa labadu wada joogi jireen jeex ahaa beerta tufaaxxa shisha deeda, hal kaas oo ay aamusnaan isku barbar daaqi jireen.

Joorj Orwel. 2011. *Beerta Xayawaanka*. Pisa: Ponte Invisible. Waxa turjumay Maxamed Yuusuf Cartan.

vara utan både svans och flugor. Han var det enda av gårdens djur som aldrig skrattade. Frågade man honom varför, så svarade han att han inte tyckte att det fanns någonting att skratta åt. Men Boxer var han fäst vid, även om han aldrig medgav det öppet. Om söndagarna brukade de gå och beta sida vid sida i den lilla hagen bakom fruktträdgården, utan att växla ett ord.

George Orwell. 2010. *Djurens gård. En saga*. Stockholm: Atlantis. Översättning: Jan Wahlén.

Tema 7

Läs: Ingo (2007), sid. 118–126.

Viktiga grundbegrepp

Metafor, förkortningar, explicitgörande, implicitgörande, accepterad inexakthet

Metaforer

Många ord har genom tiderna fått nya betydelser som bygger på någon form av likhet mellan den tidigare och den nya betydelsen. När den nya betydelsen har blivit riktigt väl etablerad, och inte bara är en tillfällig jämförelse, säger man att **metaforen** har blivit **lexikaliserad**, den har blivit en del av det etablerade ordförrådet. T.ex. *mus* som 1. ett djur; 2. ett datorredskap.

Många gånger finns det skillnader mellan språk i hur sådana metaforer och sekundära betydelser har utvecklats.

bergets **fot**

ordets **rot**

orkanens **öga** isha duufaanta

tim**visare** gacanta saacadda

elefantens **snabel** gacanka maroodiga

en riktig **soppa** a real mess (?)

Förkortningar

Vissa förkortningar grundar sig på uttryck på främmande språk och har lånats in som förkortningar, t.ex.

USA – United States of America

USA – Amerikas Förenta stater.

Andra grundar sig på en översättning

UN – United Nations

FN – Förenta nationerna

QM – Qarammada Midoobay (idag)

UM – Ummadaha Midoobay (1970-tal)

Semantiska särfall

1. Semantiskt tillägg

Av pragmatiska skäl kan det ibland vara motiverat med ett förklarande tillägg som t.ex. ger målspråkläsaren tillgång till viktig bakgrundsinformation som är allmänt känd bland dem som talar källspråket.

Arlanda garoonka diyaaradaha ee Arlanda

2. Explicitgörande

För tydlighetens skull kan man ibland foga in information som finns på en annan plats i källtexten.

3. Semantisk utelämning

Någon gång kan utelämning vara motiverad av pragmatiska skäl, något som har väldigt liten betydelse i sammanhanget kan vara oerhört svårt att återge och skulle kräva en mycket lång formulering. Det kan då ibland vara bättre att utelämna. Men de allra flesta utelämnningar beror på slarv.

4. Implicitgörande

Information som upprepas och är uppenbar därför att den tydligt framgår på annan plats i texten kan ibland upplevas som en mer störande upprepning i målspråket än på källspråket. Om sammanhanget gör att informationen inte går förlorad kan sådana störande upprepningar utelämnas med ett implicitgörande som resultat.

5. Accepterad inexakthet

Ibland gör man inte samma distinktioner på

mormor ayeeyo

farmor ayeeyo

Att använda 'ayeeyo' som översättning av både 'mormor' och 'farmor' är en accepterad inexakthet.

lärare macallimad

lärare macallin

Att använda 'lärarinna' som motsvarighet till 'macallimad' bara för att inte förlora informationen om lärarens kön skulle leda till en pragmatiskt sämre översättning. Att använda 'lärare' oavsett kön är därmed en accepterad inexakthet.

6. Flera semem aktualiseras samtidigt

ben 1. lug; 2. laf.

På den här röntgenbilden kan vi se benen.

Ett semem åsyftas sannolikt, men vilket?

Om man röntgar armarna så kan man se benen.

Troligen avsett som en ordlek. Hur översätter man det??

7. Konnotation

Samma denotation, olika konnotation

oäkting (idag tabu) – *utomäktenskapligt barn* – *kärleksbarn* (eufemism)

8. Icke-semantisk översättning

Ibland spelar ett ords betydelse i stort sett ingen roll. I stället kan det vara ordets form som är det viktiga, t.ex. att ett ord är svårt att uttala, eller att alla ord i en mening börjar med samma bokstav.

Sex laxar i en laxask. Sju sköna sjuksköterskor sköter sjuttiosju sjösjuka sjömän.

9. Pragmatisk lämplighet

Liknande denotation, olika pragmatik: *avfall*, *sopor*, *skräp* har väldigt närliggande betydelser, men används i olika situationer. T.ex. tänker man sig att *sopor* snabbt börjar lukta illa, och därför sätter man inte gärna en skylt med det ordet på en öppen behållare som står framme i en matsal. *Avfall* förekommer oftast i lite större mängder, och passar därför inte heller så bra på en mindre behållare i en matsal. Både *avfall* och *sopor* är ord med en viss negativ konnotation, medan *skräp* är lite mera neutralt.

Arbetsuppgift 7

7.1 Vilka motsvarigheter finns på somaliska till *avfall*, *sopor*, *skräp*?

7.2 Används UM, QM eller UN på somaliska?

7.3 Hitta två lexikaliserade metaforer i det somaliska ordförrådet där den svenska motsvarigheten inte är samma metafor, utan någonting annat, kanske en annan metafor, kanske ett nybildat ord.

7.4 Översätt följande text till somaliska. Diskutera igenom översättningen i gruppen så att alla är överens om hela översättningen. Ni har en vecka på er att översätta.

7.5 Veckan därpå kommer ni att få jämföra de olika gruppernas översättningar och diskutera för- och nackdelar med olika förslag och lösningar.

Ljuset bakom ögonen

Visst känner vi varandrar trots att du är därinne och jag här utanför din mammas mage. Det är jag som har sjungit för dig. Jag är den som ber din mamma om lov att få vara med och beröra, att smeka det som jag tror är din panna. Jag älskar dig, trots att vi inte har träffats ännu.

Du kommer att kalla mig pappa. Visst har jag ett eget namn också men det är oväsentligt eftersom jag för din skull håller på att lära mig det här nya. Du behöver bara ropa på pappa för att just jag av alla människor i världen ska höra dig och skynda till din sida. Och du kan väl lova att alltid krypa upp i min famn om du är orolig? Jag kommer att trösta dig om du får ett skrubbsår eller trillar omkull. Pappor jagar bort allt otäckt. Pappor skapar trygghet.

Jag hoppas få ta dig i famn även när allt är lugnt. Då kan vi tillsammans njuta av sådant som vackra sommarkvällar och om du får högsta betyg på historieprovet. Och du vågar väl berätta för mig om du blir kär? Då kommer jag att säga till dig att det är lätt att bli förälskad men att kärleken kräver stor möda. Jag har många andra goda råd i beredskap men vet inte om de kommer att gagna dig. Livet är inte alltid så rätlinjigt att det är möjligt att rita upp en karta för någon annan. Men ett kan jag lova dig: Vad som än må tynga ditt sinne vill jag tillsammans med dig fundera ut en lösning. Det finns ingenting vi inte kan prata om. Jag kommer aldrig att överge dig, aldrig upphöra att vara din pappa. Jag ska vara din trygghet till den dag jag dör och även därefter.

*En roman av Tommi Kinnunen, 2016,
i översättning av Ann-Christine Relander, 2017.*

Tema 8

Läs: Ingo (2007), sid. 126–136.

Viktiga grundbegrepp

t

Pragmatik

Varje text har ett syfte i en viss kontext: tid, plats, mottagare, deras livssituation, kultur, kunskaper, attityder, religion, syn på moral, seder, traditioner, språkbruk etc.

En översättning ska ofta användas under mycket annorlunda förhållanden, ofta på en annan plats, ibland i en annan tid, så gott som alltid med andra mottagare, som då oftast har en annan livssituation, kultur, kunskaper och attityder, religion, syn på moral, andra seder och traditioner, ett annat språkbruk etc.

När de situationella faktorerna är väldigt olika behöver ofta översättningen ta hänsyn till dessa skillnader. Man kan behöva göra förklarande kompletteringar och tillägg för att göra texten lika begriplig för läsarna av översättningen som för läsarna av källtexten. Ibland kan sådana förklaringar vara närmast omöjliga att åstadkomma och någon gång kan det därför vara bättre att göra en förkortning eller strykning, om textens innehåll i övrigt inte blir lidande av ingreppet. Ett medelväg kan också vara att bearbeta och i viss mån förändra innehållet. I underhållande texter är detta som regel inget problem, men i faktatexter måste man vara ytterst försiktig.

Texters syften

Olika texter har olika syften. De flesta texter har en viss blandning av olika syften. De viktigast huvudsyftena är

- Att informera (informativ funktion), t.ex. i faktaböcker, protokoll, lagar...
- Att beröra känslomässigt och/eller underhålla (expressiv eller estetisk funktion), t.ex. i skönlitteratur, poesi, anekdoter...
- Att påverka (imperativ funktion), t.ex. i politiska texter och i reklam...

Andra typer av syften är

- Att skapa social kontakt (fatisk funktion), t.ex. hälsningar, artighetsfraser, "att prata om vädret"

- Att beskriva det man just gör (performativ funktion), t.ex. när man avlägger en ed, eller uttalar ett löfte, liksom i andra rituella sammanhang, t.ex. vid en vigsel.
- Att formulera sina tankar (kognitiv funktion)
- Att tala om hur språket används (metalingvistisk funktion)

Ett av de viktigaste syftena med översättning är normalt att bibehålla den avsedda funktionen.

T.ex. inom skönlitteratur kan ofta den estetiska och underhållande funktionen vara viktigare än den informativa, och vissa faktadetaljer måste inte alltid förmedlas till varje pris om det är svårt att uppnå.

Inom poesi kan versmått och rim ibland vara viktigare än det exakta semantiska innehållet.

Ganska stora svårigheter uppstår när man ska översätta en gammal text. Dels kan verkligheten ha förändrats, och många förklaringar därför bli nödvändiga, dels kan språket ha förändrats, så att man måste bestämma sig för om översättningen ska ges en ålderdomlig eller modern språkdräkt.

Ganska stora svårigheter uppstår också när texten innehåller många hänvisningar till en verklighet som kraftigt skiljer sig mellan den kulturella och sociala situation som gäller i källspråkets och målspråkets geografiska områden.

Svenska begrepp som *barrskog*, *bastu*, *snö*, *midnattssol*, *pepparkakor*, *grillkorv*, *Systembolaget*, men även ord som årstiderna: *vinter*, *sommar*, *vår*, *höst*, delarna av dygnet: *morgon*, *förmiddag*, *eftermiddag*, *kväll*, *natt*, kan vara svåröversatta till många språk.

Vissa företeelser saknas helt, andra finns i båda kulturerna, men motsvarar inte varandra exakt, eller spelar inte samma framträdande roll.

Mycket ofta finns skillnader i hälsningsfraser och hövlighetsfraser. Här blir det viktigare att hitta en pragmatisk motsvarighet än att hitta en semantisk motsvarighet.

Formen är ibland viktigare än betydelsen

Inom poesi, och ibland även inom andra delar av skönlitteraturen, kan ibland språkets form vara textens huvudsyfte. Vissa författare väljer medvetet mycket långa eller mycket korta meningar. Andra använder skiljetecken på ett avvikande sätt. I sådana fall bör sådana medvetna val av språklig form även komma till uttryck i en översättning.

Inom reklam är det också viktigt att budskap får en "attraktiv och slagkraftig" form.

Titlar och namn på olika typer av verk, t.ex. filmer och böcker, har ofta också utformats för att fånga läsarens uppmärksamhet, och ibland är inte en semantisk noggrann översättning det bästa valet.

Förklarande tillägg

Särskilt när det gäller namn kan det ofta vara på sin plats att göra ett förklarande tillägg för att underlätta förståelsen då man inte kan förutsätta att läsaren av översättningen har samma kunskaper som läsaren av källtexten.

I skönlitteratur är det oftast en fördel att hålla sådana tillägg korta och foga in dem direkt i texten, men i faktalitteratur kan det ibland krävas längre förklaringar, och då kan det vara motiverat att ge dem i fotnoter. I skönlitteratur upplevs fotnoter oftast som störande avbrott i läsningen.

I vissa typer av texter, särskilt faktatexter, kan det vara befogat med en ordlista över återkommande begrepp som behöver förklaring. En sådan lista bör placeras i början av boken (texten, verket) så att läsaren inte förbiser dess existens och upptäcker den i slutet av texten först efter att ha läst hela texten. Även tabeller över mindre kända mått och vikter, eller kartor över viktiga områden som aktualiseras i texten kan vara till god hjälp för läsaren.

Omarbetning av texten

I vissa fall kan en samtidig översättning och bearbetning/omarbetning av texten bli aktuell.

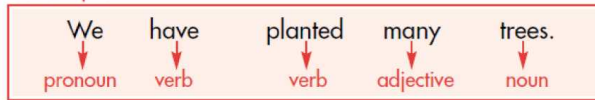
Å ena sidan kan det ingå i de instruktioner som översättaren har fått från uppdragsgivaren, t.ex. att förkorta, eller förenkla och popularisera texten, att göra om en novell till en teaterpjäs, att göra om en lärobok till en populärvetenskaplig faktabok, eller att anpassa innehållet till den lagstiftning eller andra förhållanden som råder i målspråkslandet. Sådan anpassning är särskilt vanlig och viktig med avseende på fakta- och läroböcker.

Å andra sidan kan det också inträffa att översättaren själv under arbetets gång upptäcker att det finns inslag i texten som på något sätt behöver omarbetas. Ifall översättaren inte inser detta kan resultatet bli allvarligt lidande, som i följande exempel, där skillnader mellan olika språks grammatik gör att texten bitvis har blivit felaktig och förhållandevis obegriplig.

Exemplen kommer från *Af-Soomaali, Fasalka Saad*, Muqdisho 2001 och den engelska förlaga som har legat till grund för boken.

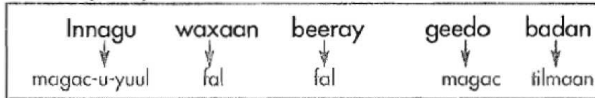
Language practice

9. Write 5 sentences about trees and then identify the parts of speech. For example:

Tababar luqadeed

- IX Qor shan weedhood oo ku saabsan geedaha, dabadeed sheeg qaybta uu ka yahay hadalka naxwaha. Tusaale:

Language practice

A preposition is the first word in a phrase that contains a noun or a pronoun. For example:

The book is in the cupboard.

The preposition is **in** and the cupboard is the noun. The preposition links the cupboard to the word book.

Tababar luqadeed

Meeleeye waa ereyga ugu horreeya ee odhaah ay ku jiraan magac ama magac-u-yaal. Tusaale:

Buuggu waxa uu ku dhex jiraa kabadhka.

Meeleeyuhu waa **ku dhex** iyo **kabadhka** waa magac, magaca-u-yaalku waxa uu ku xidhayaa armaajada ereyga **buug**.

Senare upplaga från Hargeysa 2010:

Tababar luqadeed

Meeleeye waa ereyga ugu horreeya ee odhaah ay ku jiraan magac ama magac-u-yaal. Tusaale:

Buuggu waxa uu ku dhex jiraa kabadhka.

Meeleeyuhu waa **ku dhex** iyo **armaajaduna** waa magac, magaca-u-yaalku waxa uu ku xidhayaa armaajada ereyga **buug**.

Arbetsuppgift 8

Diskutera för- och nackdelar med olika lösningar i nedanstående text som kommer från den sjunde upplagan av *Om Sverige* som utarbetats av Länsstyrelsen i Västra Götaland och Göteborgs stad.

Granska översättningarna så objektivt som möjligt.

- Hitta **skillnader** mellan kälttexten och måltexten.
- Faller skillnaden inom **språkstruktur, semantik, stil** eller **pragmatik**?
- Är det ett **tillägg**, ett **explicitgörande**, en **strykning**, ett **implicitgörande**, en **betydelseglidning** eller ett **utbyte**.
- Är skillnad **bra** eller **dålig**, eller **påverkar den inte** översättningen?

Invandring till Sverige

Det bor i dag ungefär 10 miljoner personer i Sverige. Ungefär 3,5 miljoner personer bor i och omkring de tre största städerna i landet: Stockholm, Göteborg och Malmö. Cirka 17 procent av den svenska befolkningen är födda utomlands, vilket motsvarar cirka 1,7 miljoner människor.

Under 1900-talet har många människor invandrat till Sverige. Med få undantag har Sverige sedan andra världskriget varit ett nettoinvandringsland. Det betyder att det är fler som har invandrat än utvandrat.

På 1950- och 1960-talen behövde Sverige arbetskraft. Människor från länder nära Sverige flyttade hit för att arbeta. Många kom även från Italien, Grekland, Jugoslavien och Turkiet.

På 1980-talet sökte människor från Sydamerika, Iran, Irak, Libanon, Syrien, Turkiet och Eritrea asyl i Sverige. Senare kom också människor från Somalia och östra Europa.

År 1999 bestämde Europeiska rådet att Europeiska Unionen (EU) skulle bygga upp en gemensam asyl- och migrationspolitik. Detta kallas Schengensamarbetet. År 2001 gick Sverige med i Schengensamarbetet. Det innebär att alla människor som befinner sig lagligt i Schengenområdet ska kunna resa fritt utan att behöva visa pass när de passerar landsgränserna. Schengensamarbetet ledde till att fler sökte asyl i början av 2000-talet.

U soo guurida dalka Iswiidhan

Dalka Iswiidan waxaa qiyaastii ku nol 10 malyan oo qof. Qiyaastii 3,5 malyan waxay ku noolyihiin saddexda magaalo ee dalka Iswiidan ugu waawayn: Stockholm, Göteborg iyo Malmö. Boqolkiiba 17% ee dadwaynaha dalka Iswiidan ku nool waxay ku dhasheen dalka dibaddiisa, waxeyna tiradooda tahay qiyaastii 1,7 malyan oo qof.

Qarnigii 1900 waxaa Iswiidhan usoo qaxay dad badan. Marka wax yar laga reebo waddanka Iswiidhan laga soo billaabo dagaalkii labaad ee adduunka dadka soo galayay waddanka ayaa aad uga badnaay dadka waddanka ka haajirayay.

1950- iyo 60-meejadii waxaa dalka Iswiidan looga baahna shaqaale. Dadyoow ka yimi dalal Iswiidhan uu dhow ayaa ka shaqaysasho awgeed dalka Iswiidan u soo guuray. Sido kale dad badan ayaa ka mid Talyaaniga, Griig, Yuguslaafiya iyo Turkiga.

1980-meejadii waxaa dadyoow u dhashay dalalka Konfurta Amerika, Iraan, Ciraaq, Libnaan, Suuriya, Turkiya iyo Eriteriya magangalyo uu soo doontay Iswiidan. Muddo ka dib waxaa dalka Iswiidan magangelyo u soo doontay dadyoow u dhashay Soomaaliya iyo dalalka bariga Yurub.

1999:kii wuxuu Golaha Yurub go'aamiyay in Midowga Yurub loo dejiyo siyaasad midaysan oo ku aaddan magangelyo dooneyaasha iyo soo-galootiga. Waxaa loo yaqaan Wadashaqeynta-Schengen. 2001:dii ayaa dalka Iswiidan ku biiray wadashaqeynta-Schengen. Taasi mecaheed waxa ee tahay in dadka si sharciga waafaqsan ku joogo goobaha-Schengen, eey u safri karaan ayagoon baasaboora wadanin marka ee ka tilaabsanayaan xuduudaha-dalalka. Wadashaqeynta-Schengen waxeey

I Sverige regleras invandring utifrån utlänningslagen som innehåller regler om asyl, uppehållstillstånd och familjeåterförening.

Under 2016 invandrade drygt 163 000 personer till Sverige. Av dem som invandrade 2016 var 56 procent män och 44 procent kvinnor. Drygt 15 000 personer svenskar flyttade tillbaka till Sverige, men flest personer kom från Syrien. Du kan läsa mer på www.scb.se.

Ungefär 1,7 miljoner personer som bodde i Sverige 2016 var födda utomlands. I tabellen nedan visas statistik från SCB över invandring efter de vanligaste födelseländerna under 2017.

[Om Sverige](#). 2018. Länsstyrelsen Västra Götalands län och Göteborgs stad.

sababtay in tirada magangelyo doonka eey kor u kacdo biloowgii 2000-meejadii.

Uu soo guurida dalka Iswiidhan waxaa kala hago qaanunka-ajniiga oo ka kooban shuruucda ku saabsan magangalyada, sharciga daganaanshada iyo dib uu kulanka reeryaasha.

Inta lagu jiray sanadkii 2016 waxaa Iswiidhan usoo haajiray 163 000 oo qofood. Boqolkiiba 54 dadkii soo haajiray waxey ahaayeen niman 44 boqolkiibana waxey ahaayeen dumar. Qiyaastii 15 000 oo qofood oo usoo haajiray Iswiidhan waxey heysteen dhalasho iswiidhish ah, laakiin dadka soo haajiray badankood waxey ka yimaadeen waddanka Siiriya. Warbixin dheeraad ah waxaad ka akhrisan kartaa www.scb.se.

Qiyaastii 1,7 malyan oo qofood oo deganaay Iswiidhan sanadkii 2016 waxeey ku dhasheen dalka dibaddiisa. Jadwalkan hoose wuxuu muujinayaa tirakoob oo uu SCB sameeyay oo ku saabsan waddamada eey ku dhasheen soo galootiga yimid sanadkii 2017.

[Ku saabsan Iswiidhan](#). 2018. Gobolka Galbeedka Götaland iyo magaalada Göteborg.

Tema 9

Läs: Ingo (2007), sid. 137–150.

Viktiga grundbegrepp

Egennamn, idiom, kollokationer

Egennamn

Namn har ingen egentlig betydelse, alltså skulle man kunna säga att det inte finns något att översätta. Översättning tillämpas ändå ibland. Många namn bygger på ord som har en betydelse, som väcker tankar, känslor och konnotationer, och då kan det ibland vara befogat att översätta även namn, särskilt i skönlitteraturen.

Röda havet, Badda Cas; Medelhavet, Badda Cad

Fiktiva namn anpassas oftare än verkliga.

Pippi Långstrump > Barnidii Iskaalshada Dheerayd
Bröderna Lejonhjärta
Ronja Rövardotter

Namn kan ibland även överföras/återges på helt andra sätt.

Alfons Åberg > Guuleed

Namnformer **anpassas** ibland till målspråkets ljudstruktur.

Ibland finns vedertagna, traditionella anpassade former. I synnerhet mera kända namn har ofta olika vedertagna former i olika språk, e.g. *Mogadishu, Muqdisho; Somalia, Soomaaliya; Sverige, Sweden, Isiidhan; Etiopien, Ethiopia, Itoobiya.*

Ibland görs tillfälliga anpassningar till uttalet för att underlätta (i synnerhet för barn) *Lena > Leena; Kerstin > Sheshtin; Axel > Aksel; Jonathan > Yuunatan; Carl > Kaal; Ronja > Ronya, Rickard > Rikadh, Camilla > Kamilla*

Sådan anpassning förekommer i många andra språks traditioner även om de använder det latinska alfabetet.

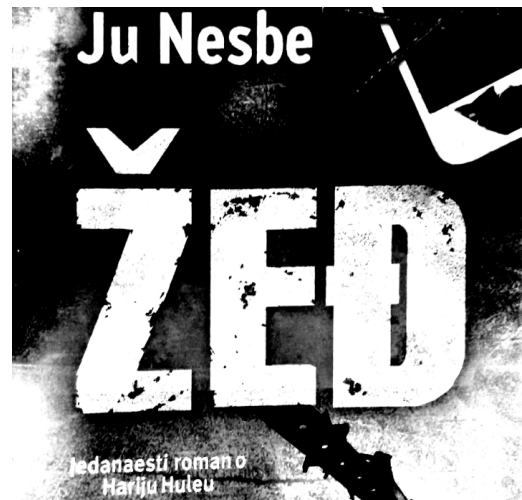
Shakespear > polska: Szekspir, albanska: Shekspir...

Fredrik Backman: Britt-Marie var här

→ i serbisk översättning: Bakman, Brit-Mari

Jo Nesbø: Tørst (2017, om polisen Harry Hole)

→ i serbisk översättning: Ju Nesbe, Hari Hule

Idiom

Idiom är kombinationer av ord som har en annan betydelse än summan av de ingående orden. Även om man förstår alla de ingående orden är det inte säkert att man förstår idiomet. Hela idiom måste läras in på samma sätt som man lär sig enskilda ord.

Ibland finns ett exakt motsvarande idiom. Ibland finns ett ungefärligt motsvarande idiom. Ofta finns inget motsvarande idiom. Översätt då inte ordagrant, utan skriv om och förklara.

vara bakom flötet (inte särskilt smart), *ha huvudet på skaft* (vara vaken och intresserad och noga följa med vad som händer), *ingen dans på rosor* (ingen trevlig och enkel situation), *bakom lås och bom* (inlåst på ett mycket säkert sätt), *gå halva vägen var* (kompromissa så att alla göra lika stora eftergifter)

De ville **slå på stort**. (De ville kosta på sig något ganska dyrt, ofta en måltid eller en fest med många gäster)

De **tog sig vatten över huvudet**. (De åtog sig en uppgift som var för stor eller svår och som de sedan inte klarade av.)

Hon vill **båda äta kakan och ha den kvar**.

Ta dig i kragen!

Kan du **hålla ställningarna** medan jag går på toa?

De **tog mig** fullständigt **på sängen** med den frågan. Nu **tog du mig på sängen!** (Du överraskade mig, vanligen med en fråga, och jag var inte alls förberedd på den.)

Kollokationer

Kollokationer är "ordkompisar", det vill säga ord som vanligtvis förekommer tillsammans, ordkombinationer som är vedertagna.

Verb + substantiv som objekt

fatta beslut, begå ett brott, ställa en fråga, knyta en bekantskap, lyfta restriktionerna, invänta svar, sluta ett avtal, hålla tal

Substantiv som subjekt + verb

tiden går (snabbt), bussen går (till centrum), hissen går (inte ända upp)

Adjektiv + substantiv

*lång person tall person
ett högt berg, en djup brunn, en lång flicka*

Substantiv (mått) + substantiv (ämne)

en klick smör, en nypa salt, ett tjug ägg, ett knippe morötter

Adverb + adjektiv

djupt bekymrad

Verb + adverb

*pratar högt talks loudly
viskar lågt, sjunga falskt*

Verb + preposition

väntar på ngn *waits for*
tittar på ngt

etc. etc.

Arbetsuppgift 9 – Rättshjälp

9.1 Översätt följande idiom:

De ville slå på stort.

De tog sig vatten över huvudet.

Ta dig i kragen!

De tog mig fullständigt på sängen med den frågan.

9.2 Översätt följande kollokationer:

fatta ett beslut, begå ett brott, ställa en fråga, knyta en bekantskap, sluta ett avtal, hålla tal, tiden går snabbt, bussen går till centrum, ett högt berg, en djup brunn, en klick smör, en nypa salt, ett knippe morötter, djupt bekymrad, sjunger falskt

9.3 Översätt följande text till somaliska. Lämna in er översättning senast på **förmiddagen fredagen den 4 november**.

9.4. På fredag kväll 4 november kommer jag att lägga upp alla översättningar. Under den följande veckan ska ni granska och analysera de olika gruppernas översättningar.

- a) Hitta **skillnader** mellan kältexten och måltexten.
- b) Faller skillnaden inom **språkstruktur, semantik, stil** eller **pragmatik**?
- c) Är det ett **tillägg**, ett **explicitgörande**, en **strykning**, ett **implicitgörande**, en **betydelseglidning** eller ett **utbyte**.
- d) Är skillnad **bra** eller **dålig**, eller **påverkar den inte** översättningen?

Lämna gruppernas kommentarer senast på **förmiddagen fredagen den 11 november**.

Vad är rättshjälp och rådgivning?

Rättshjälp och rådgivning enligt rättshjälplagen är ett ekonomiskt stöd från staten för dig som inte kan få juridisk hjälp på annat sätt. Rättshjälp innebär att få en del av sina rättsliga kostnader betalda. Rådgivning enligt rättshjälplagen innebär att få upp till två timmar med ett rättsligt biträde till en bestämd avgift.

Har du rätt till rättshjälp?

Det är alltid domstolen i pågående mål eller Rättshjälpsmyndigheten som avgör om du har rätt till rättshjälp eller inte. Denna checklista ger en viss insyn i hur reglerna ser ut.

1. Är rättshjälp till för dig personligen?

I första hand är det du som privatperson som kan få rättshjälp. I undantagsfall kan även dödsbon och näringsidkare få rättshjälp.

2. Hur stort ekonomiskt underlag har du?

Ditt ekonomiska underlag utgår från din beräknade årsinkomst före skatt. Avdrag görs för varje barn som du bidrar med underhåll till. Om du har en förmögenhet eller skulder som påverkar din betalningsförmåga ska det också tas med i underlaget.

3. Har du en försäkring med rättsskydd?

Rättsskydd innebär att din försäkring kan betala en del av dina kostnader för en jurist eller advokat. Rättsskydd ingår i de flesta fall i hem-, villa- och fritidshusförsäkringar. Även bil- och båtförsäkringar brukar ha rättsskydd. Villkoren för rättsskydd kan variera mellan försäkringsbolagen så det är viktigt att du kontrollerar vad som gäller för just din försäkring.

Har du ett rättsskydd genom någon av dina försäkringar kan du inte få rättshjälp. Då ska i stället rättsskyddet täcka delar av dina kostnader. Kontrollera med ditt försäkringsbolag om försäkringen täcker tvisten.

Du har en försäkring med rättsskydd som inte gäller i just ditt fall, till exempel på grund av regler om karenstid. Då kan du ha rätt till rättshjälp i stället.

Rättshjälpslagen säger att om du inte har en försäkring men borde haft det så krävs det särskilda skäl för att du ska få rättshjälp. Ett skäl kan till exempel vara att du inte haft råd med en försäkring eller att du nyligen flyttat hemifrån och inte hunnit skaffa en försäkring.

Källor:

<https://www.domstol.se/rattshjalpsmyndigheten/amnen/rattshjalp/vad-ar-rattshjalp-och-radgivning/>
<https://www.domstol.se/rattshjalpsmyndigheten/amnen/rattshjalp/behavior-du-rattshjalp/hardu-ratt-till-rattshjalp/>

Tema 10

Läs: Ingo (2007), sid. 150–161.

Viktiga grundbegrepp

Översättning i översättningen, Allusion, Textsort, Modulation, Adaption, Bruksmotsvarighet, Grundaspekterna

Översättning i översättningen

Om källtexten innehåller ett citat från en annan text och denna text redan finns översatt till målspråket, bör man som regel inte översätta själv, utan använda den existerande översättningen. Ju mera känd texten är, desto viktigare är det att verkligen citera den existerande översättningen. Detta gäller även namn på kända verk, t.ex. böcker, filmer, målningar etc.

Allusion

Anspelningar på historiska och kulturella fakta som författaren av källtexten ser som mer eller mindre självklar kunskap hos läsaren. Det kan vara personer, platser, händelser, produkter, idéer, fördomar, etc.

Min bästis är jättestark, som en riktig liten Pippi.

Möjliga lösningar kan vara

adaption: man hittar någon liknande person eller företeelse i målspråskulturen,

förtydligande tillägg: några förklarande ord läggs in i texten,

utelämnning: om företeelsen är alltför kompliserad för att kunna förklaras i korthet.

Textsort

I varje kultur finns en traditionell uppdelning i olika typer av texter. Varje typ har sina traditioner och speciella kännetecken för textsorten i fråga.

Det finns tydliga skillnader mellan olika typer av texter skrivna på samma språk, t.ex. en vetenskaplig artikel, en tidningsartikel, en lagtext, ett matrecept, ett personligt brev, ett mejl etc. Inom varje textsort finns vedertagna principer, s.k. konventioner, för hur en sådan text bör eller brukar se ut.

Men det finns också skillnader mellan språk. T.ex. ett svenskt, ett amerikanskt och ett somaliskt mejl har sannolikt olika hälsningafraser, olika sätt att inleda och att avsluta texten. Detsamma gäller de flesta textsorter. Det finns vissa skillnader mellan olika språk i utformning och ordval. Här behöver en översättare göra en lämplig avvägning mellan **källspråkets och målspråkets konventioner** för den aktuella textsorten.

Modulation

Modulation innebär att en och samma situation beskrivs ur olika synvinklar i källspråks- och målspråkstexten.

*Jag **fick** en present. Waxaa la i **siiyay** hadiyad.*

*The Florida Panthers players **entered** the ice...*

*Florida Panthers' spelare **gick ut** på isen*

Adaption

En kulturell anpassning genom ett utbyte av begrepp i avsikt att uppnå en liknande effekt.

*De såg fram emot **julaftonsmiddagen** och farfars **lutfisk**.*

*They were looking forward to the **Christmas day** dinner and grandpa's **turkey**.*

*Hon bodde i ett typiskt **rött trähus**.*

*grekiska: Hon bodde i ett typiskt **vitt stenhus**.*

*Vill du ha **mjölk** eller kaffe till smörgåsarna?*

*tjeckiska: Vill du ha **öl** eller kaffe till smörgåsarna?*

sv. kilometer – eng. miles

Även svordomar och andra vulgära ord och uttryck kräver som regel kulturell adaption.

Bruksmotsvarigheter

I många fall används ord som inte exakt motsvarar varandra ändå som veretagna motsvarigheter till varandra, därför att dessa ord är de som är de vedertagna i bruket i respektive språk, t.ex.

mormor / farmor ayeeyo

hus / lägenhet guri

kameler geel

Orden motsvarar inte varandra exakt, men de förmedlar ändå den avsedda semantiska informationen.

Idiom är typiska bruksmotsvarigheter.

Grundaspekterna

Oftast är det nästan omöjligt att överföra både **form, betydelse, stil och pragmatik** helt utan någon förändring från källspråk till målspråk. Oftast måste man väga de olika grundaspekterna mot varandra och göra någon form av prioritering.

I de flesta fall är det inte särskilt viktigt att bibehålla ordens böjningsformer och ordföljden i en översättning. Det är vanligtvis betydelsen och pragmatiken som är viktigast, och om möjligt en motsvarande stil.

Men i t.ex. poesi kan det vara annorlunda. Här kan t.ex. ljuden i orden, eller ordens och meningarnas längd, spela en viktig roll för upplevelsen. Då kan det någon gång vara nödvändigt att vara mindre exakt i överföringen av betydelsen, just för att bibehålla mer av den estetiska upplevelse som den **språkliga formen** bidrar med.

Men i de flesta andra typer av text är formen alltså inte särskilt viktig. Det viktiga är att **innebörden** överförs, att målspråkstexten blir **idiomatisk** och att den fungerar **pragmatiskt**.

För att uppnå detta är det ytterst viktigt att översättaren verkligen **förstår textens budskap**, inte bara själva texten (orden och meningarna). För att översätta en text som handlar om olika typer av försäkringar är det viktigt att förstå sig på relevanta delar av försäkringsbranschen – och om nödvändigt skaffa sig kompletterande information. Att bara översätta texten (utan att fullt ut förstå dess innebörd) är ett riskfyllt företag och det kan lätt leda till oönskade misstag.

Arbetsuppgift 10 – Solceller

9.3 Översätt följande text till somaliska.

Lämna in er översättning senast **fredag 18 november**.

9.4. På lördag 19 november kommer jag att lägga upp alla översättningar.

Under den följande veckan ska ni granska och analysera de olika gruppernas översättningar.

- a) Hitta **skillnader** mellan kältextern och måltexten.
- b) Faller skillnaden inom **språkstruktur, semantik, stil** eller **pragmatik**?
- c) Är det ett **tillägg**, ett **explicitgörande**, en **strykning**, ett **implicitgörande**, en

betydelseglidning eller ett **utbyte**.

d) Är skillnad **bra** eller **dålig**, eller **påverkar den inte** översättningen?

Lämna gruppernas kommentarer senast på **förmiddagen fredagen den 25 november**.

Pressmeddelande från Finansdepartementet

Förslag om förstärkt skattereduktion för installation av solceller

Publicerad 20 oktober 2022

Finansdepartementet remitterar i dag ett förslag om att höja skattereduktionen för installation av solceller från 15 procent till 20 procent.

I dag kan privatpersoner få en skattereduktion för att installera viss grön teknik, det så kallade gröna avdraget. Bland annat ges skattereduktion med 15 procent av arbets- och materialkostnaderna för installation av solceller. Detta stöd kan bidra till att fler hushåll väljer att installera solceller, vilket i sin tur kan leda till ökad produktion av förnybar el och minskat beroende av fossilbaserad elproduktion. Efterfrågan på solceller bör stimuleras ytterligare. Därför bör subventionsgraden för installation av solceller höjas från 15 till 20 procent.

Förslaget bedöms minska skatteintäkterna med 0,28 miljarder kronor per år från och med 2023.

Förslaget föreslås träda i kraft den 1 januari 2023.

Moderaterna, Kristdemokraterna, Liberalerna och Sverigedemokraterna har kommit överens om att förslaget ska genomföras.

Källa: <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2022/10/forslag-om-forstarkt-skattereduktion-for-installation-av-solceller/>

Tema 11

Läs: Ingo (2007), sid. 162–173.

Viktiga begrepp

Översättningsmotsvarighet föreligger ej:

Ordet saknas, Utelämning, Implicitgörande, Tillägg, Explicitgörande

Översättningsmotsvarighet föreligger:

ur lexikonperspektiv: Motsvarande lexem, Motsvarande semem

ur semantiskt perspektiv: Motsvarande semantik, Accepterad motsvarighet

ur formperspektiv: Motsvarande form, Förändrad form

ur stilistiskt perspektiv: Motsvarande stil, Motsvarande idiolekt, Motsvarande dialekt, Motsvarande register, Motsvarande jargong

ur pragmatiskt perspektiv: Bruksmotsvarighet, Kontextmotsvarighet

Olika typer av översättningsmotsvarigheter

När man jämför en källtext och en måltext motsvarar meningar, fraser och ibland enskilda ord varandra i originalet och översättningen.

Det förhållande som råder mellan dessa enheter (ord, fraser eller kortare satser) i de två språken kan kategoriseras enligt följande system.

Observera att detta inte är en lista över goda översättningsmotsvarigheter, utan **var och en av dessa typer av motsvarigheter kan i en viss kontext vara bra eller dålig.**

Motsvarighet saknas

1. **Ordet finns inte** på det ena språket, i stället krävs en beskrivande fras

grund (sjö) ???

När det gäller t.ex. ny terminologi är lösningen ofta att göra ett citatlån, dvs. att använda källspråkets ord i oförändrad form även i översättningen.

2. Översättningen innehåller en betydelseförändrande **utelämning**

3. Översättningen innehåller en **implicit** motsvarighet

Waa ardayad wanaagsan → *Hon är en bra elev* (pronomenet *hon* är tillräckligt)

4. Översättningen innehåller ett betydelseförändrande **tillägg**

5. Översättningen innehåller ett **explicitgörande**

Hon är en duktig elev → ardayad

Motsvarighet råder

1. ur ett lexikonperspektiv

1a. Motsvarande lexem finns i de två språken. Lexemet har bara en betydelse och den är densamma i båda språken.

fotboll *kubbadda cagta*

1b. Motsvarande semem finns i de två språken

2. ur ett semantiskt perspektiv

2a. Motsvarande semantik med avseende på både denotation (grundbetydelse) & konnotation (känslomässig laddning)

2b. Accepterad motsvarighet, som innebär viss semantisk förändring

morfar *awoorwe*
lägenhet *guri*

3. ur ett formperspektiv

3a. Motsvarande form

3b. Förändrad form

4. ur ett stilistiskt perspektiv

4a. Motsvarande stil

hög stil, normal stil, låg stil, konstnärlig, vetenskaplig, informera...

4b. Motsvarande idiolekt, dvs. språkbruk som är typiskt för en viss person

barnspråk, ålderdomligt språk, en viss känd person

4c. Motsvarande dialektalt språk

språkbruk som är typiskt för ett visst område, stad, region etc., eller för en social grupp

4d. Motsvarande register

fint eller fult / grovt språk

4e. Motsvarande jargong, typiskt för en yrkesgrupp, bransch eller annan liknande grupp, t.ex. idrottare, fågelskådare, schackspelare, kockar, vårdpersonal, jurister, byggnadsarbetare...

5. ur ett pragmatiskt perspektiv

5a. Bruksmotsvarighet: man brukar vanligtvis uttrycka sig så

<i>Etiopien</i>	<i>dalka Itoobiya</i>
<i>februari</i>	<i>bisha labaad</i>

Hit hör också språkens alla idiom.

Det kan också handla om konventioner som råder för speciella typer av texter, t.ex. juridiska texter, matrecept, sportjournalistik etc.

5b. Kontextmotsvarighet: motsvarigheten har valts just på grund av kontexten (t.ex. kulturella skillnader, skillnader i förväntade bakgrundskunskaper), för att textens mottagare säkert ska förstå.

<i>Arlanda</i>	<i>garoonka diyaaradaha ee Arlanda</i>
----------------	--

En annan viktig situation är när en faktatext ska användas i ett annat land där andra villkor råder. Då måste kanske innehållet anpassas till förhållandena i landet (lagar, klimat etc.)

Tema 12

Läs: Ingo (2007), sid. 175–188.

Närbesläktade språk

Även vid översättning mellan närbesläktade språk som engleska och svenska föreligger många skillnader i grammatik, ordens betydelseomfång, flerordsuttryck, pragmatik m.m. som på något sätt måste hanteras av översättaren.

Grammatik

Engelskan och svenskan har inte samma regler för verbets placering. I svenskan ska verbet som regel stå på "andra plats" i satsen.

Yesterday **he had not yet** got the prize.

Igår **hade han ännu inte** fått priset.

Igår hade han inte fått priset **än**.

Observera skillnaden i både tempus och prepositionsbruk i följande korta sats.

I was born in 1975.

Jag föddes 1975.

Jag är född 1975.

Båda översättningarna är strukturmässigt ok, men den andra är den pragmatiskt mesta användbara i de allra flesta fall. I t.ex. inledningen till en längre biografisk berättelse skulle dock den första översättningen passa bra.

Did you sleep well?

Har du sovit gott?

Sov du gott?

Båda översättningarna är strukturmässigt korrekta, men pragmatiskt används de i helt olika situationer. Den första är en lämplig neutral fråga på morgonen efter en natts sömn. Man syftar på resultatet. Den andra är mer användbar i en mera ovanlig situation, t.ex. var det alltför varmt/kallt, störande ljud etc. Man syftar på sovandet i relation till omständigheterna.

Particip, verbalsubstantiv, infinitiv

Användningen av verbalsubstantiv (*-ing*) och infinitiv (med och utan *to/att*) skiljer sig ganska mycket mellan engelskan och svenskan. I svenskan används oftare bisats med utsatt subjektsord.

I like **reading and writing**.
Jag gillar **att läsa och skriva**.

I walked a mile **before reaching** the first house.
Jag gick någon kilometer **innan jag kom fram** till det första huset.

I want **to go** home.
Jag vill **gå** hem.

I don't know what **to say**.
Jag vet inte vad **jag ska säga**.

Det finns också stora skillnader i användningarn av genitiv och prepositioner.

the most expensive car **in the world**
världens dyrast bil

Ortografi

I englskan används kommatecken annorlunda än i svenskan. T.ex. sätts kommatecken efter adverbial som inleder en sats.

Reluctantly, he made up his mind.
Motvilligt beslutade han sig.

Vissa ord och uttryck avskiljs från resten av satsen med kommatecken.

This, however, is a different story.
Detta är dock en annan historia.
Detta är däremot en annan historia.

Skrivningen av datum är språkspecifik och ibland även landspecifik. Se skillnaden mellan svenskan i Sverige och i Finland.

Sunday 11th December (Britain)
Sunday, December 11th (USA)
lördagen **11:e** december (i Sverige)
lördagen **11.** december (i Finland)

Ordförråd och semantik

Olika språk har olika begränsningar på vilken typ av substantiv som kan vara subjekt vid ett visst verb. Många gånger finns skillnader när det gäller att använda ord som inte betecknar personer (men som indirekt ändå syftar på personer).

The French revolution saw much bloodshed in the countryside.
Under franska revolutionen spilldes mycket blod på landsbygden.

My salary cannot afford such a car.
Med min lön har jag inte råd med en sådan bil.
Min lön tillåter inte en sådan bil.

Ordens semantiska omfång

Engelskans *to be* motsvaras av en hel rad olika svenska verb beroende på kontexten.

The book **is** on the table.

Boken **ligger** på bordet.

There **is** food in the fridge.

Det **finns** mat i kylan.

There **was** a serious accident this morning.

Det **inträffade** en allvarlig olycka i morse.

Liknande typer av skillnader hittar man även mellan svenskan och somaliskan eller engelskan och somaliskan.